

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ” - ШТИП

ПЕДАГОШКИ ФАКУЛТЕТ

Студиска програма: Дидактика

ШТИП

Бети Кузмановска

**ПРОФЕСИОНАЛЕН РАЗВОЈ НА ВОСПИТУВАЧОТ ВО СОВРЕМЕНАТА
ДЕТСКА ГРАДИНКА**

- МАГИСТЕРСКИ ТРУД -

Штип, март 2010 година

Комисија за оценка и одбрана

Ментор:

Член:

Член:

Краток извадок за професионалниот развој на воспитувачот во современата детска градинка

Концепцијата на државните предучилишни институции се заснова на квантитативни и квалитативни анализи на институционалните предучилишни образовни системи во земјите во странство и тоа треба да претставува основа за државно предучилишно образование за секоја држава која сака да оди напред. Воспитанието и образованието спаѓаат во најсложените, а истовремено и во најодговорните дејности. Резултатите кои со нив се остваруваат зависат од многу надворешни и внатрешни фактори, но секако дека еден од најважните е *воспитувачот*.

Воспитувачот е стручна личност, квалификувана за воспитание и образование на деца, стручњак кој „организира воспитно-образовен процес и со своето општо образование, познавањето на педагошките, дидактичките и психолошките негови основи, во заедничка работа со децата, ги остварува целите и задачите на воспитанието“. Образованието на воспитувачите е еден од битните услови за работа во предучилишните установи. Потребата за постојан професионален развој наметнале општествени и педагошки цели на реформата, донесување на нови програми, потреба од обновување на знаењата, иновации, комуникативна и информативна технологија и динамичен развој на општеството.

Процесот на професионален развој овозможил совладување на отпорот кон промените, вложување напор да се воочи стереотипот, да се разбере нова идеја и да се бараат одговори на најважните прашања од развојот и учењето на предучилишното дете во овие установи. Професионалниот развој е процес во кој воспитувачот има помош во градењето на своите знаења и вештини; процес во кој треба да му се обезбеди автономија, партиципација и реноме, притоа работејќи со ментор, колеги или самостојно. Во професионалниот развој воспитувачот бара можности за постигнување знаења и вештини, преку тренинзи, истражување, самообразование, студирање, (само)евалвација.

Клучни зборови

Воспитување, детски градинки, воспитно-образовен кадар, доживотно образование, стручни соработници, квалитет на воспитанието и образованието, дидактички средства.

PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF PRESCHOOL TEACHER IN CONTEMPORARY KINDERGARTEN

Abstract

Concept of state preschools are based on quantitative and qualitative analysis of institutional preschool education systems in countries abroad, and it should form the basis for state preschool education for every country that wants to go forward. Tuition and education are included in the most complex and in the most responsible actions. The results which are realized depends on many external and internal factors, but one of the most important it is *preschool teacher*.

Preschool teacher is a professional, person qualified for education of children, an expert who “organizes educational process and their own general education, knowledge of pedagogical, didactic, and its psychological basis, in joint work with children, achieves goals and objectives of bringing.” Educating the preschool teachers is one of the important conditions for work in preschool institutions. The need for continuing professional development imposed social and pedagogical goals of reform, adoption of new programs, the need for renewal of knowledge, innovation, communicative and information technology and dynamic development of society.

The process of professional development enabled overcoming resistance to change, make an effort to be ahead of the stereotype, to understand a new idea and to seek answers to important questions of development and learning of preschool children in these institutions. Professional development is a process in which the preschool teacher has help in building their knowledge and skills; the process in which should be provided autonomy, participation and reputation while working with mentor, colleagues or alone. The preschool teacher professional development require opportunities to achieve knowledge and skills through training, research, self-improvement, study, (self)evaluation.

Key words

Education (Parenting), kindergartens, upbringing and education stuff, lifelong education, professional associates, quality of upbringing and education, didactic means.

Содржина

Вовед	9
ПРВ ДЕЛ	11
ТЕОРЕТСКИ ПРИСТАП НА ПРОБЛЕМОТ	11
1. Развој на идејата за професионалниот развој на воспитувачите низ преглед на литературата.....	12
2. Значење на местото и улогата на воспитувачот и детската градинка во воспитно-образовниот систем.....	24
3. Воспитувачот и современата детска градинка	28
(компетенции во XXI век)	28
3.1. Дефинирање на поимот воспитувач	32
3.2. Карактеристики на современиот воспитувач	33
4. Професионален развој и доживотно учење на воспитувачот	34
5. Релевантни истражувања	37
ВТОР ДЕЛ.....	42
МЕТОДОЛОШКИ ПРИСТАП НА ПРОБЛЕМОТ	42
1. Предмет на истражување.....	43
2. Цел и задачи на истражувањето.....	44
3. Хипотези на истражувањето	45
4. Варијабли во истражувањето	46
5. Методи, техники и инструменти на истражување	46
5.1. Методи на истражувањето	46
5.2. Техники и инструменти на истражувањето.....	46
6. Популација и примерок на истражувањето	47
7. Статистичка обработка.....	48
ТРЕТ ДЕЛ.....	50
АНАЛИЗА И ИНТЕРПРЕТАЦИЈА НА РЕЗУЛТАТИТЕ ОД ИСТРАЖУВАЊЕТО	50
1. Форми на професионален развој на воспитувачите во детската градинка и колку тие се практикуваат	51
2. Примената на ИКТ во воспитно-образовната практика на воспитувачите	58

3. Воспитно-образовни стратегии и нивната примена во воспитно-образовната практика на воспитувачите	61
4. Институционалната и вонинституционалната соработка на воспитувачите со стручните служби во институцијата детска градинка...	70
ЧЕТВРТИ ДЕЛ	73
Заклучни сознанија	74
Преглед на литературата (REFERENCES)	79
ПРИЛОЗИ	84

Вовед

Во современите плуралистички општества во кои истовремено постојат повеќе различни погледи на светот, систем на вредности и цел спектар на различни, дури спротиставени педагошки и други теории, единствениот систем на едукација не може да се заснова на заеднички, единствен „добар систем“ на воспитание и образование, заснован на општоприфатени ставови, вредности и научни основи. Затоа јавниот систем на едукација треба да се гради на што поширок консензус за тоа што е добра градинка, а во приватните градинки да се задоволат посебните интереси на оние родители кои своите деца сакаат да ги воспитуваат и образуваат во согласност со посебни религиозни и морални уверувања. Правата вклучени во Општата декларација за правата на човекот, Конвенцијата за правата на детето и бројни меѓународни документи, се одраз на веќе постигнатите согласности за темелните вредности кои се прифатени без разлика на различните политички и вредносни системи. Посебни вредносни системи не можат да се разгледуваат како општоважечки во денешните општества.

Концепцијата на државните предучилишни институции се заснова на квантитативни и квалитативни анализи на институционалните предучилишни образовни системи во земјите во странство и тоа треба да претставува основа за државно предучилишно образование за секоја држава која сака да оди напред. Целта е да се обезбеди мрежа на преучилишно образование со висок квалитет која ќе биде достапна на децата и ќе обезбеди адекватна средина и услови за сигурно и здраво детство, развој на физичките и менталните способности и подобрување на квалитетот на семејниот живот. Во развојот на предучилишното образование и при остварување на внатрешната реконструкција на ова образование потребно е да се поаѓа од препораките на Советот на Европа и останатите меѓународни организации, од воспитно-образовните програми и развојни правци во оваа област, како и развојот на општествените и хуманистички науки.

Со усовршувањето на јавните служби, особено на воспитно-образовните, чие значење за развојот на општествените заедници е немерливо, особено со интензивирање на процесот на поучување, учење и настава во граѓанското општество, се зголемил интересот за начинот на работа и за успешноста во

својата професија. Критериумите за избор и определување на луѓето за таа работа стануваат построги, поврзани со потребата тие луѓе да бидат образовани и адекватно подготвени за нивната професија. Воспитанието и образованието спаѓаат во најсложените, а истовремено и во најодговорните дејности во општеството. Резултатите кои со нив се остваруваат зависат од многу надворешни и внатрешни фактори, но секако дека еден од најважните е *воспитувачот*.

Не треба да се докажува дека воспитувачите можат успешно да ги образуваат и воспитуваат децата ако и тие самите се образовани. Според тоа, образованието на воспитувачите е еден од битните услови за работа во предучилишните установи. Постојаните промени во науката, технологијата, културата, економијата, политиката, неминовно наложуваат внесување на промени во воспитанието и образованието. Неопходните промени во воспитанието и образованието бараат постојано преиспитување на постоечките и разгледување на нови цели, стратегии, програми, содржини, методи и облици на работа, чија имплементација треба да доведе до подигање на квалитетот на воспитно-образовниот состав. Колку воспитанието и образованието во конкретната пракса ќе одговорат на новите барања и предизвици, односно колку тие ќе бидат ефикасни, зависи пред сè од квалитетот на образованието на воспитувачите. Поради тоа едно од поважните прашања со кое денес се занимаваат стручњациите на полето на воспитанието и образованието, а и образовните власти, е како да се образуваат и подготвуваат воспитувачите за успешно извршување на професионалните задачи и како да се обезбеди нивниот постојан професионален раст и развој.

ПРВ ДЕЛ

ТЕОРЕТСКИ ПРИСТАП НА ПРОБЛЕМОТ

1. Развој на идејата за професионалниот развој на воспитувачите низ преглед на литературата

Неопходно е да се понудат модули за професионален развој кои го поврзуваат образованието со потребите на праксата и разновидните потреби на родителите, децата и локалната средина. Тоа значи дека програмата за професионален развој треба да биде модуларно од диференциран тип со цел да може да ги задоволи потребите на различните стручни профили кои работат во предучилишното воспитание (воспитувачи – почетници и искусни, педагог, психолог, социјален работник), да понудат разновидни креативни модели на работа со децата, соработка со семејствата и основното училиште и да овозможи напредување во струката преку совладување на програмата од повисоко ниво. Програмата, значи, би била диференцирана како по потребите и проблемите на воспитната работа со децата, така и по нивото на сложеност, а би се ширела во правец на совладување на некои специфични нивоа од повисока сложеност.

Програмите за професионален развој би морале да имаат нагласен практичен карактер бидејќи воспитувачите како и другите стручни профили кои работат со децата стекнуваат доста теориски, а многу малку методички и практични вештини. Подобрувањето на практичната подготовка и нејзино цврсто поврзување со теоријата треба да овозможи и внесување на иновации во работата со децата. Треба, всушност, да се понудат разновидни модули од развоен карактер, односно модули со диференцирани содржини и можности за поттикнување на развојот на децата.

Професионалниот развој на воспитниот кадар во Србија и во другите бивши југословенски републики за прв пат во 1973 година станал обврска на сите педагошки кадри кои остваруваат општествено утврдени програми на предучилишна, основноучилишна и средноучилишна возраст – со Законот за постојано стручно усовршување на наставниот и воспитниот кадар¹.

Законот под постојан професионален развој подразбирал:

¹ Pešić M., Marković M., Maksimović, I., Zindović-Vukadinović, G., Koruga, D. (2000): *Predškolsko vaspitanje i obrazovanje u SR Jugoslaviji*, Beograd. стр. 69.

- почетник-приправник за успешна воспитно-образовна работа и полагање на стручен испит;
- дополнително образование за педагошка работа на одредени категории на соработници и воспитувачи;
- постојано усовршување после положениот стручен испит;
- стручно усовршување со цел стекнување на повисок степен во професијата, односно со стручно име педагошки и виш педагошки советник.

Постојаниот професионален развој на предучилишните кадри после положениот стручен испит опфаќало усовршување за педагошка работа, општествено-економско и политичко образование и усовршување во потесната професија. Меѓутоа, потребата за постојан професионален развој наметнала општествени и педагошки цели на реформата, донесување на нови програми, потреба од обновување на знаењата, иновации, комуникативна и информативна технологија и динамичен развој на општеството.

Законот за постојан професионален развој покрај евидентните резултати и ефекти покажал и многу слабости кои се манифестирале во бавно менување на методите, облиците и содржините на работа, недоволна поврзаност на сите носители на усовршувањето, недоследност во реализацијата на утврдените програми, неблаговремено обезбедување на финансиски средства за поедини облици на усовршување, слаба мотивација на кадрите за сопствен професионален развој поради недоволна материјална стимулација и слично.

Во периодот од 1975 до 1991 година во Србија и во другите бивши југословенски републики значаен придонес во професионалниот развој на просветните работници во предучилишното воспитание и образование дале регионалните просветно-педагошки заводи, Републичките заводи за унапредување на воспитанието и образованието, самите предучилишни установи, Заедницата на предучилишни установи и Сојузот на стручни друштва на предучилишните работници во Србија и Самоуправната интересна заедница за општествена грижа на децата.

Средбите на предучилишните работници од Србија и од другите бивши југословенски републики биле облици на професионален развој, најпрво организирани од Заедницата на предучилишни установи, а подоцна и од Републичкиот завод за унапредување на воспитанието и образованието,

регионалните просветно-педагошки заводи во соработка со голем број предучилишни установи. Биле одржани 16 средби чии содржини ги „покривале“ сите значајни проблеми од предучилишното воспитание во бившите југословенски републики, но секогаш претставувале афирмација на новите тенденции во науките за развој и воспитание на децата, како и заокружување и презентирање на практичните разработки на тие идеи. Некои од нив се: Култивирање на детските игри; Значењето на индивидуалната работа со деца; Детската градинка како отворена институција; Творештвото и воспитанието на предучилишното дете; Личноста на воспитувачот – фактор за формирање на личноста на детето; Развој на говорот на предучилишното дете; Традиционална култура и современо предучилишно воспитание; Програмирање, планирање и организација на воспитно-образовната работа и други.

Професионалниот развој во предучилишните установи во Србија во 180 установи бил задолжителен и најинтензивен преку стручните органи на предучилишните установи – стручни собранија и активи на воспитувачите од возрастните групи. Со програмата за работа која се донесува секоја учебна година (и ја одобрува општината) е опфатена и програма за професионален развој на воспитниот кадар. Остварувањето на овие програми како и нивниот квалитет се следени од советници за предучилишно воспитание и образование од просветно-педагошките заводи.

Во овој период професионалниот развој се регулирал со Законот за општествена грижа за децата („Просветен гласник РС“, 6/96), според кој процесот на професионален развој на просветните работници во предучилишното воспитание го води Министерството за образование, а на директорите, медицинските и социјалните работници Министерството за семејство².

И покрај настаните во последната деценија на минатиот век кои значеле одредени потешкотии за предучилишните работници, започнал процес на промени во усогласеноста со научните достигнувања за развојот и воспитанието на децата. Во таа смисла донесени се нови Основи на

² Pešić M., Marković M., Maksimović, I., Zindović-Vukadinović, G., Koruga, D. (2000): *Predškolsko vaspitanje i obrazovanje u SR Jugoslaviji*, Beograd. стр. 72.

програмата за предучилишно воспитание и образование. Во текот на целиот овој период во министерството за образование процесот на професионален развој е подреден на успешно остварување на Основите на програмата. Организациони модели на професионален развој се сега тимови кои функционираат на различни нивоа:

- тим на Министерството за образование ги координира активностите на воведување, спроведување и евалуација на Основите на програмата во предучилишните установи во Србија, го организира и следи процесот на професионален развој и врши потребна евалуација;
- тимови на одделенија на Министерството за образование ја координираат работата на воведување и примена на Основите на програмата, организираат професионален развој и ја осмислуваат работата на методичките центри – центри за професионален развој;
- тимови на предучилишните установи кои донесуваат План за акција за воведување, обработка и примена на Основите на програмата и за програмирање и изведување на процесот на професионален развој во рамките на самата предучилишна установа.

Најзастапени облици на професионален развој се семинари, предавања, советувања, работилници, стручни состаноци, едукативна обука и слично.

Во последните пет години, две третини од воспитувачите, стручните соработници и директори, завршиле семинари со психо-социјални теми и на тема Детски права и активно учење. Семинарите ги организирале и реализирале експерти од Србија во соработка со UNICEF:

- Родителите и воспитувачите во акција
- Ненасилна комуникација
- Детската градинка како семеен центар
- Развој на детското самопочитување
- Активни методи на учење

Целта на овие семинари била јакнење на компетенциите на стручњаците, зголемување на чувствителноста на возрасните за развојните потреби на децата, внесување промени во емоционалната клима на воспитните групи, развивање на чувство за разбирање на туѓите и сопствените позиции, образование на возрасните за детските права, развивање на отворен

систем за предучилишно воспитание и образование, како и самите предучилишни установи. Овие семинари поставиле основа за полесно прифаќање и намалување на отпорот кон промените.

Професионалниот развој на ниво на предучилишните установи е задолжителен и составен дел од програмата за работа на секоја предучилишна установа. Се одвива низ стручни органи составени од сите вработени стручни работници. Содржините на професионалниот развој ги опфаќаат сите значајни аспекти на програмата и нејзината примена; се разработуваат значајни теми од типот на: откривање на реална програма, воспитувачот во градинката, набљудување на децата, опремување на дворот за игра и учење на децата и слично. Со професионалниот развој раководи и координира директорот или стручен соработник. Новите Основи на програмата (од 1996) како и иновирањето на други програми, додатно ги мотивирало воспитувачите и останатите стручни работници на зголемено информирање, учење и испробување на идеи во својата пракса. Процесот на професионален развој овозможил совладување на отпорот кон промените, вложување напор да се воочи стереотипот, да се разбере нова идеја и да се бараат одговори на најважните прашања од развојот и учењето на предучилишното дете во овие установи.

Евидентен е напорот и ангажирањето на воспитувачите, директорот и стручните соработници во оваа значајна и одговорна работа, на која треба да ѝ се дава поддршка на сите нивоа и да им се укаже почитување и уважување. Проблемите на професионалниот развој остануваат и понатаму евидентни; недоволните материјални средства, неразработените нормативни решенија за организирање, реализација и координација на системот за професионален развој, поголема мотивација за професионално усовршување, бидејќи не се добива никаков материјален надомест и напредување во професијата и слично.

Ако го споредиме нашиот систем на предучилишно воспитание и образование со системите на развиените земји и САД, може да се види дека за Македонија е специфичен унифициран систем на предучилишно воспитание и образование за деца од сите возрасти. Односно, за разлика од нашиот систем, за повеќето развиени земји е карактеристично дека институциите на

предучилишното воспитание и образование имаат две различни улоги: или обезбедуваат чување на деца на вработени родители или имаат приоритетно образовна улога. Иако повеќе не може јасно да се разликуваат овие две улоги – со оглед на тоа дека таквото разликување сè повеќе станува проблематично поради нагласувањето на важноста на развојот во раното детство, сепак, тие и понатаму се манифестираат во различни предучилишни образовни системи во светот по разновидноста на видовите институции, образовните програми, поделбата на децата по групи (на пример по возраст, социјално потекло, образовни потреби...), различни образовни услови кои мора да ги исполнуваат воспитувачите и разликите во управните системи³.

Во многу развиени земји, грижата за децата до 3 години е потполно во рацете на приватниот сектор: се спроведува во специјализирани преучилишни институции и, уште почесто, во домот на детето (на пример во САД, Велика Британија). Возрасните кои се грижат за овие деца не мора да имаат некое специфично образование. Предучилишното образование на децата помеѓу две и пет или шест години (возраст кога детето поаѓа на училиште) се одвива во различни видови градинки. Одлуките или решенијата кои се однесуваат околу грижата за децата на оваа возраст можат во иста држава да бидат различни по системот на управување, концептуалните рамки и цели. Двојната улога на опишаните предучилишни институции е очигледна и под различните имиња на предучилишните образовни институции: *nursery school*, *day-care center*, *infant school*, *Kinderkrippe*, *Kindergarten*, *Vorschule*, *asilo nido*, *scuola maternal* и многу други. Експертите веруваат дека е потребен целосен пристап со пофлексибилни и повеќеенаменски институции кои ќе ги обединат грижата, образованието и играта. Исто така во развиените земји се забележува висок процент на предучилишни деца кои посетуваат преучилишни институции и овој висок процент се оправдува преку целите на предучилишното образование. Имено, предучилишното образование се смета за комплементарен дел на семејното образование, па како такво треба да создаде услови за јакнење на активностите и развојот на детето, но во никој случај не е формално учење. Целите се социјализација на детето, развој на физичките, интелектуалните,

³ Rosic, V. (2003): *Образование ucitelja I odgojitelja*, Pula, стр. 18.

емотивните, моралните и естетските способности и подготовки на детето за запишување во училиште. Целта на овие институции не е само да се обезбеди згрижување на децата и решавање на социјалните проблеми, туку и надополнување на семејното образование и зголемување на квалитетот на животот на предучилишните деца. Кај нас ваквите институции во голема мера ја исполниле оваа задача. Една од причините за нискиот степен на посетување на предучилишните институции е униформноста на програмите во однос на содржините и организацијата, што не ги задоволува различните потреби и интереси на родителите и децата.

Во повеќето индустријализирани земји кадарот кој работи со деца на возраст под три години не мора да има професионално образование; меѓутоа ситуацијата е потполно различна во државите во кои нема одвоени системи на предучилишни институции за деца под три години и за деца од предучилишна возраст (на пример во Данска и Шведска). Воспитувачите во западните земји мора да имаат завршено средно образование, виша школа или факултет. Образованието за оваа професија трае од 2 до 5 години. И покрај фактот дека со предучилишни групи често се работи во училиштата и дека образованието на воспитувачите трае колку и образованието на наставниците, платите и општествениот статус на воспитувачите се пониски од оние на наставниците. Разликите во статусот, траењето на образованието и платите на воспитувачите и наставниците, кои се засновуваат на возраста на учениците стануваат сè помалку правно основани. Може да се забележи дека образованието на воспитувачите во развиените земји вклучува теориско знаење кое се потврдува во праксата. Тие се свесни дека висококвалитетното образование и обука на воспитувачите се предуслов за професионална компетенција и дека овие две одлики значајно влијаат на квалитетот на образовните програми, чии содржини се сè помалку централизирани. Бројни прегледи покажуваат дека образованието на воспитувачите има позитивно влијание на квалитетот на предучилишното образование. Образованието на воспитувачите треба да нуди широко општо образование, стекнување на специфично теориско знаење кое е потребно за извршување на оваа професија и соодветно практично искуство.

Универзално класично е барањето секоја кадровска подготовка да мора да се темели на актуелната професионална улога и барањата на работата од професијата за која се врши подготовка на кадрите. Тоа и денес е основна

претпоставка и успешна подготовка на воспитувачите за установите во кои се реализира предучилишно воспитание и образование на децата. Како останати претпоставки на таквата подготовка или образование би можеле да се сметаат следниве: следење на движењето или трендовите на образование на воспитувачите во светот, а пред сè во земјите од Европската унија; почитување на принципите на т.н. Болоњска декларација; усогласување на содржините, начините и други прашања на подготовка со одредбите на Законот за високо образование, усогласување со извршените или очекувани реформски промени во основното образование и воспитание, земање предвид на домашните позитивни искуства и, конечно, сето она што се покажало како слабост во постоечкиот систем на образование и стручно усовршување на воспитувачите, на што, не толку ретко, до сега се задржувало нашето внимание⁴.

Во таа смисла како поттик за успешна подготовка на идните воспитувачи може да се смета и сето она што се покажало како позитивно светско искуство, па и она што во таа смисла би можело да послужи, а е во врска со нивото на досегашното научно достигнување. Потребно е да се обрне внимание на некои од следниве претпоставки кои можат да помогнат при одговарањето на важни прашања за подготовката на воспитувачот како што се:

1. каков воспитувач е потребен со оглед на пожелните негови професионални компетенции и, во врска со тоа, применливи критериуми на одбирање во процесот на училишната селекција;
2. на кој вид училиште или факултет треба да се образуваат идните воспитувачи;
3. какви услови се потребни за квалитетна теориска и практична подготовка на воспитувачите;
4. каков систем на стручно усовршување на воспитувачите нам најмногу ни одговара и
5. што треба да го карактеризира оперативно применливиот наставен план и тековните наставни програми.

Образованието и воспитанието се процеси во кои воспитувачите ја проучуваат, планираат и трансформираат воспитно-образовната пракса во

⁴ Јанковиќ, П. (2007): *Претпоставке успешног образовања васпитача*, Зборник Образовање и стручно усовршување наставника, Сомбор. стр. 51.

согласност со останатите воспитувачи и родители. Целта на воспитно-образовната програма е развој на достигнатите и потенцијални способности и вештини на детето и постигнување оптимална рамнотежа меѓу нив. Планирањето на воспитувањето и образованието значи планирање на целиот начин на живот во предучилишната институција. Воспитувачите ги планираат воспитно-образовните активности на теориските основи на развојните карактеристики на детето од предучилишна возраст, одредени одлики на учење на оваа возраст и карактеристики на постоечката околина. Затоа е многу важно воспитувачите да се висококвалификувани. При изведување на воспитно-образовните активности воспитувачите водат сметка организацијата на просторот и времето, содржините, методите и облиците на работа и воспитно-образовните средства да можат да се прилагодат.

Во учењето во XXI век се менува улогата на воспитувачот, таа станува сè покомплексна и професионално поставува поголеми барања. Поучувањето кое посредува меморативно репродуктивна основа на училишното учење мора да се надополни со методите кои развиваат способност за учење, интерперсонални, интраперсонални и други компетенции. Сосема е јасно дека сето тоа не може да се развие преку традиционалната настава. Исто така не треба да се занемари фактот дека традиционалната настава има многу добри својства и квалитети кои не треба да се отфрлат. Бидејќи доминира во постоечкиот систем на образование кај нас и во светот, традиционалната настава треба постепено да се надоградува, и тоа многу внимателно и претпазливо, со цел да не се уништат нејзините предности, а за тоа да немаме нови и квалитетни решенија. Значи, колку и да е застарена, традиционалната настава останува во современото општество и во современото училиште. Предучилишното дете треба да се подготви за модерна, но и за традиционална настава.

Оваа подготовка зависи од оспособеноста на воспитувачите да применуваат адекватни методи во работата со предучилишните деца, од нивната оспособеност за остварување на различни улоги кои ги донесуваат современите професионални предизвици. Своите улоги во професионалната работа воспитувачот ги бира и усогласува во согласност со сопствените уверувања, со професионалната оспособеност, со сопствените особини, со особините на децата, во согласност со подршката и потребите на праксата во

која постапува. Со самиот чин на избор на сопствените улоги во работата со предучилишните деца, воспитувачот ја обезбедува или оспорува можноста на своите ученици. Имено, ако избере кооперативни методи, воспитувачот ја напушта улогата на надреден водач и станува координатор на активностите кои децата сами ги организираат и изведуваат во училницата.

Квалитетна воспитно-образовна установа не може да се замисли без квалитетен и одговорен воспитно-образовен и раководен кадар. Само со цврста верба во постојано подобрување на својата работа, спремност за прифаќање ризици и промени, постојано истражување и прифаќање нови методи кои се покажале успешни во практиката, тимска работа, отвореност и излегување во пресрет на потребите на корисниците, отвореност за соработка и отвореност кон поблиската и пошироката заедница може да се дојде до унапредување на воспитно-образовната работа.

Кадарот кој работи со децата од предучилишна возраст мора да биде стручно оспособен за задачите кои ги извршува. Тој, исто така, мора постојано да се усовршува и оспособува за нови содржини и методи за работа со децата. Воспитно-образовниот кадар во предучилишните организации, основните училишта, како и оние стручни лица кои практикуваат други форми на опфат на децата од предучилишна возраст мора да бидат водени од следниве начела:

Одговорност – што подразбира постојана обврска на децата да им се создадат најдобри можни услови за нивниот целокупен развој.

Квалитет - постојан стремеж да се подобруваат условите за учење и развој на децата.

Иницијативност - како особина која заедно со креативноста и желбата за внесување иновации треба да бидат постојани двигатели кон подобрување на воспитно-образовната работа, при што постојат можности за максимално искористување на креативните потенцијали на секој поединец⁵.

Освен овие карактеристики, кои се предуслов за унапредување на воспитно-образовната работа, потребно е да се воспостави и систем на постојано следење и вреднување на работата на воспитно-образовните установи и тоа преку: самоевалвација, супервизија и екстерна евалвација.

⁵ Национална програма за развој на образованието во Република Македонија 2005-2015 Нацрт - програма за развој на предучилишното воспитание и образование.

Досегашната поделеност на ингеренциите за предучилишното воспитание и образование меѓу Министерството за труд и социјална политика и Министерството за образование оставаше простор за занемарување на квалитетот. Со воспоставување систем за постојано следење ќе се воспостават услови за постојано унапредување на воспитно-образовната установа.

Плановите и програмите на факултетите кои подготвуваат воспитно-образовен кадар не ги исполнуваат во целост барањата на современиот систем на воспитание и образование. Освен со ретки исклучоци, образованието на воспитно-образовниот кадар е засновано на традиционалната педагошка практика. Поради тоа потребна е промена на наставните планови и програми на овие факултети и методите на работа кои се применуваат при реализацијата на овие планови и програми. Процентот на практична работа на студентите значително е помал во однос на практичната работа на студентите во развиените земји во Европа и светот каде процентот на практична работа достигнува и 50%. Потребно е многу поголемо поврзување на овие високообразовни институции со предучилишните установи, особено во последната година на студиите (процентот на практична работа во некои земји во последната година на студиите изнесува и 70%).

Постојаното професионално усовршување на воспитно-образовниот и раководниот кадар мора да биде сфатено како процес кој за своја крајна цел има подобрување на воспитанието и образованието за сите деца. Еднаш стекнатата диплома не смее да биде гаранција за постојано вработување, туку потребно е проширување на еднаш стекнатите знаења со нови искуства и информации кои ќе помогнат во развивањето квалитетен пристап и сфаќање на воспитно-образовната практика. Поради тоа потребно е:

- постојаното професионално усовршување да стане интегрален дел на системот на образованието во Република Македонија;
- да се искористат добрите модели кои во изминатиот период беа спроведувани од повеќе меѓународни и домашни организации, како и пишаните материјали кои беа развиени во текот на тие обуки;
- дефинирање на обврските на воспитно-образовниот и раководниот кадар во поглед на постојаното стручно усовршување (минимален и максимален број часови обука);

- воспоставување систем на акредитација на програми и установи кои ќе обезбедуваат обука;
- воспоставување процес на сертификација и ресертификација на воспитно-образовниот и раководниот кадар;
- воспоставување мрежа на тренинг центри каде би се вршела обуката на воспитно-образовниот и раководниот кадар;
- воспоставување процес на лиценцирање на воспитно-образовниот кадар.

Сите земји кои водат грижа за квалитетот на воспитно-образовната работа, во својот систем на образование имаат воведено стандарди во кои јасно се дефинираат очекувањата во поглед на квалитетот на образовните услуги: квалитетот на воспитно-образовната установа, стандарди за изведување ефикасна и квалитетна воспитно-образовна програма, стандарди за воспитно-образовниот кадар и стандарди во однос на постигањата на децата. Потребно е да се создадат системски услови за подобрување на квалитетот на воспитно-образовната практика со воведување стандарди за реализација на воспитно-образовната програма дополнително дефинирани со специфични индикатори/показатели со кои ќе може да се провери квалитетот на воспитно-образовната работа. Секоја државна или приватна установа која ќе се занимава со изведување воспитно-образовна практика со деца од предучилишна возраст би морала да исполни стандарди на програмата кои ќе се однесуваат на:

- планирањето кое ќе поаѓа од развојните карактеристики и интереси на децата;
- односот меѓу воспитувачот и децата;
- соработката со семејството и со локалната заедница;
- применувањето активни методи кои одговараат на децата;
- стимулативна средина за учење;
- здравје и сигурност.

Стандардите за воспитно-образовниот кадар треба да се воспостават со цел на воспитно-образовниот кадар да му се дадат квалитетни насоки за реализирање на секојдневната практика. Стандардите треба да ги покријат следниве области:

- индивидуализација;

- средина за учење;
- учество на семејството;
- стратегии за стекнување трајни и применливи знаења;
- планирање и проценка;
- постојан професионален развој;
- социјална инклузија.

Постоењето на вакви стандарди е предуслов за изведување евалвација на воспитно-образовната практика. Евалвацијата може да се изврши на неколку нивоа:

- самиот воспитно-образовен кадар може да врши самоевалвација на својата работа;
- евалвација на воспитно-образовната установа;
- надворешна евалвација.

Треба да се создадат методи на лиценцирање и сертифицирање и на воспитно-образовната установа и на воспитно-образовниот кадар.

2. Значење на местото и улогата на воспитувачот и детската градинка во воспитно-образовниот систем

Воспитувањето е битна одредница на детските градинки и на дејноста на воспитувачот во нив. Детето и родителите, заедно со воспитувачот, се основните носители и реализатори на таа сложена и одговорна дејност. Детето активно учи и се развива, а во тоа му помагаат родителите и воспитувачите, секој според улогата која ја има во процесот на воспитание, образование и изградување на самостојна личност. За создавање на емоционална стабилност на детето родителите се неизоставен фактор во процесот на неговото воспитание и образование. Нивната улога во тој процес се остварува на различни начини – во подготвување и остварување на воспитно-образовниот процес во детската градинка.

Бидејќи воспитувачот учествува во изградувањето и формирањето на човекот како најголема вредност, неговата одговорност е многу значајна. Тој е лидер и организатор на воспитно-образовниот процес бидејќи има познавање од педагогија, дидактика и методика во кои заедничко е искуството на човекот

во вештините на воспитанието и образованието. Неговата општа и стручна надоградба, неговите способности, духовни и етички вредности, неговиот однос кон работата и децата непосредно влијае на успешниот резултат од воспитанието. Успешна воспитна активност со децата претпоставува разбирање на нивните можности и чувства, љубов, топлина и постојани охрабрувања, создавање такви ситуации во кои децата можат да доживеат радост и успех.

За успешно извршување на воспитно-образовната дејност со децата од предучилишна возраст се потребни одредени квалитети. Така се говори за потреба од квалитетна општа, стручна и методичка оспособеност на воспитувачот со цел да може успешно да го организира воспитно-образовниот процес, да координира различни активности и да создаде поволни услови за целокупниот развој на детето – неговите интелектуални, емоционални, работни, естетски, физички и етички квалитети. Затоа воспитувачите треба да имаат развиени комуникациски способности кои му овозможуваат воспоставување соработнички односи со децата и нивните родители преплетени со меѓусебна доверба и разбирање. Исто така, самиот воспитувач мора да биде воспитана, одговорна и трпелива личност која верува во можностите на воспитното делување и која има развиено љубов кон децата и нивното воспитување.

Воспитувачот е личност која создава услови, поттикнува, советува и раководи со активностите на децата, а истовремено е извор на важни информации за решавање на задачите. Неговата важна улога во воспитно-образовниот процес е создавање заедница во која децата добро се чувствуваат, односно во која секој нејзин член се чувствува важен и почитуван, сигурен во себе, во своите способности и животното искуство кое го има. Воспитувачот тоа може да го реализира ако е сигурен во своето стручно знаење, во своите способности за организирање и раководење со активностите, во своето методичко умеење за поучување, ако до израз доаѓаат и неговите човечки квалитети: почитување на можностите на секое дете, сочувствување, разбирање и помош во решавањето на евентуалните проблеми.

При дискусиите за функцијата и целите на предучилишното воспитание и образование не треба да се испушти од предвид неговата крајна цел –

постојано да се подобруваат условите за развој и учење кои ќе бидат во интерес на секое дете, имајќи ја предвид неговата актуелна средина и идниот развој. Затоа се смета дека предучилишната установа, пред сè, треба да му служи на детето, а дури потоа на семејството и училиштето. Таа не може да биде замена за семејството – нејзината основна вредност е во тоа што му овозможува на детето активно да учествува во заедница од деца слични на него, во услови што му се прилагодени на неговите можности, интереси и развојни потреби.

Градинката е првиот чекор во образованието на детето. Од сите вонсемејни облици на општествена грижа за децата, детската градинка е единствената која целосно и систематски се занимава со воспитанието и образованието на децата на возраст од три години до поаѓањето на училиште и претставува „наш највисок облик за систематско и планско воспитување на предучилишните деца“⁶.

Детската градинка претставува поволна општествена и материјална средина со најдобри услови, средства, примери и поттици за развој на богати, разновидни и осмислени активности, во кои детето може да се вдлабочи и со нив да се занимава задоволно, без пречки, користејќи ги своите потенцијали за сестран развој на способностите; практично, конструктивно и творечки да дејствува, да си игра, да комуницира и да соработува со своите врсници и со возрасните во установата и надвор од неа. Во градинката детето треба да се чувствува сигурно и прифатено за да може безбедно и релативно самостојно да го истражува светот околу себе стекнувајќи позитивни искуства што ќе се одразуваат низ склоноста и способноста за активно учествување во животот и работата на колективот каков што го претставува воспитната група во предучилишната установа. Опишаното општо активирање на детето и посебно неговото оспособување за заедничко живеење и дејствување во колективот, се најважните причини за вклучување на децата во детските градинки.

Особено е важен придонесот на детската градинка во формирањето на здрава личност, отворена кон општествените контакти и новите искуства, готова да ризикува како творец, но и да презема одговорност за своите постапки како член на определена општествена заедница. За да му се

⁶ Каменов, Е. (1988): *Предучилишна педагогија. Книга втора*, Просветно дело, Скопје. стр. 5.

обезбедат на детето богати и разновидни непосредни искуства преку активни методи градинката треба да претставува грижливо планирана и со позитивни поттици исполнета средина во која треба да има слобода на движење и на акција, но и многу можности да ги открива вистините за себе, за другите луѓе и за предмети и да решава секојдневни проблеми.

Покрај средината во која децата престојуваат, во градинката треба да бидат планирани содржини и активности што ќе се организираат со нив. Тоа планирање треба да ги земе предвид променливите и растечките потреби и можности на децата и да им обезбеди постапно и систематско поттикнување на функциите на органите и организмот во целина, кон растење и развој на сите психички и физички својства. При воспитувањето на децата од раните возрасти треба да се има предвид дека тие квалитативно се разликуваат од возрасните луѓе и дека кон тоа треба да се приспособи целокупната воспитна постапка, содржините, методите и критериумите со кои се проценува нивниот успех во таа дејност.

Денес од градинката се очекува и се бара да нуди современи услови за изведување на активностите, примена на новитети во работата на воспитувачите. Современата градинка потребно е да биде функционална, со добри просторни услови за работа и сопствено централно греење. Занималните треба да се опремени со потребниот инвентар, аудио-визуелни средства и дидактички материјали, стоматолошка или општа амбуланта, фискултурна сала, музички и ликовен кабинет. Неопходно е и присуството на компјутерот како составен дел во работата на воспитувачите, негова примена во изготвувањето на нивните планирања, во пребарување на разни игровни активности, размена на искуства со други воспитувачи, со цел богатење на нивната работа, а воедно и проширување на нивните видови. Пожелно е да постојат фолклорна, драмска и ликовна секција за да се зголеми културната активност на оваа установа. Сите вработени во неа треба да имаат соодветно образование, а недостатокот од стручен кадар да се решава во соработка со родителите, како што е обезбедување на логопед, дефектолог, психолог и педагог.

3. Воспитувачот и современата детска градинка

(компетенции во XXI век)

Новото време е време на забрзани промени и трансформации кои се рефлектираат во промени на знаењата, технологијата и информациите. Сите тие промени мора да се засноваат на досегашните позитивни искуства и вредни традиции. Од друга страна, промените во општеството се рефлектираат и во сите установи на воспитно-образовниот процес. Следствено на тоа се поставува прашањето каков треба да биде воспитувачот во новото време. Тоа е институција на персонални или посебни особини на личноста. Во неговата личност се интегрираат сите активности, процеси и постапки на една интегрална дејност како што е воспитанието и образованието. Тој не може само да ги „учи децата“, туку мора широко и сеопфатно да ги артикулира влијанијата кои доаѓаат како однадвор така и од самото дете. Затоа повеќе од неопходно е современиот воспитувач да биде повеќестрано образован бидејќи неговата функција не се ограничува само на пренесување содржини строго и статички дефинирани, туку се проширува на поартикулирана и динамична тематика за што му е потребно културно, методолошко и инструментално образование.

Бројни прегледи покажуваат дека образованието на воспитувачите има позитивно влијание на квалитетот на предучилишното образование. Образованието на воспитувачите треба да нуди широко општо образование, стекнување на специфично теориско знаење кое е потребно за извршување на оваа професија и соодветно практично искуство.

Воспитувачот во новото време се раководи од сознанието дека детето се развива, тоа е суштество во движење кое секогаш тежи себе да се изрази на различни начини. Детето има потреба за активност што е неговата внатрешна нужност. Современиот воспитувач личноста на детето ја набљудува како процес на постоење, а не завршен резултат. Воспитувачот на современоста е всушност воспитувач кој може да ги задоволи потребите на своите ученици. Тој се одликува со богатство на мисли и идеи, тој е водач на група, набљудувач и откривач, флексибилен и отворен за промени. Се карактеризира со храброст и одлучност. Ова е професија со изразена хуманистичка ориентација. Тоа е една

од ретките професии каде не постои остра граница меѓу професионалниот и личниот живот, службените и лични намери, особини и постапки. Во неа се внесува целокупната личност со полно емоции, љубов, хуманост, несебичност. Воспитувачот како креатор на воспитно-образовниот процес, како водител, соработник, советник и родител според резултатите од повеќето истражувања, неговиот успех го условуваат следниве фактори: интерес и љубов кон педагошката професија, интелигенција и широка општа култура, способност за набљудување, познавање на психологијата на детето, целите и методите на воспитната работа и присуството на педагошки такт и емоционална стабилност. Наместо конфекциско изедначување на личноста, воспитувачот неопходно е да тежи кон индивидуалната специфичност и на секое дете да му овозможи да биде она што е, па макар и тоа да е понекогаш тврдоглаво и непослушно.

Детето мора да чувствува дека воспитувачот го цени, се радува на неговите успеси, верува во него и не го осудува за неуспесите; работата на воспитувачот се состои и децата да ги направи свесни за проблемите и да им даде помош во нивното самостојно решавање. Воспитувачот треба да го негува кај предучилишните деца проблемско-пронаоѓачкото однесување и да ги поттикнува децата да се чудат и трагаат по одговорите. Исто така битно е и прашањата да не го содржат во себе одговорот, ниту да се бараат механички одговори на нив, туку на децата да им се даваат одговори кои ќе ги поттикнуваат на нови прашања, а кај прашањата на кои самото дете може да одговори треба на тоа воспитувачот да го поттикнува. Секоја промена, необичност, нова идеја или збор која ќе произлезе во непосредната воспитно-образовна работа со предучилишните деца, воспитувачот треба да ја воочува и поттикнува.

Позната е вистината дека образовната институција вреди онолку колку што вредат оние кои работат во неа, бидејќи колку и да се добро разработени целите и задачите, добро да се изработени програмите и опремени кабинетите, нема многу да помогне ако воспитувачот не доживува задоволство и радост во својата работа или ако не е доволно оспособен за својата професија. Новите истражувања темелно ги преиспитуваат досегашните и традиционални гледишта на учење и воспитно-образовната работа во целина. Ова особено се однесува на примената на современите облици на настава, средства и методи

на наставна работа, современи пристапи на вреднување на наставната работа. Причините за сето тоа можат да се најдат како во сферата на материјалните можности и недоволната оспособеност на воспитувачите, така и во традиционалниот отпор на овие институции кон новитетите и бавниот трансфер на научните и технички достигнувања во воспитно-образовната работа.

За воспитувачот да биде способен за адекватни интерперсонални односи (со воспитувачите од својот колектив, со други воспитувачи надвор од градинката, со родителите итн.), за да може да стекне авторитет во работата меѓу воспитаниците и почитување во својата средина – тој мора да има и увид во сопствената личност и да знае да се анализира себе и своите постапки, т.е. мора да се познава себе си и да биде свесен не само за своите вредности туку и недостатоци.

Постојат многу дефиниции со кои се дефинира поимот компетенција. Самиот збор компетенција (лат. *competere*) има значење: 1. тежнеење, надлежност, делокруг, овластување на некои установи или личности, меродавност; 2. подрачје во кое некоја личност поседува знаење, искуства; 3. надлежности кои припаѓаат на некој. Компетенција е комбинација од знаења, вештини, ставови, вредности и навики кои овозможуваат поединецот активно и ефикасно да дејствува во одредена специфична ситуација, односно професија. Компетенцијата подразбира поседување на неопходни способности, авторитет, вештини и знаења.

Дефинирањето на компетенцијата ја открива улогата и одговорноста на сите институции кои учествуваат во поедини делови на образованието на воспитувачот (од почетното високо образование до образованието за цел живот), тоа укажува на неопходноста од нивна соработка и ориентација кон заедничката цел, постигнување и одржување на високо ниво на стручност на воспитувачот. Согледувањето и дефинирањето на основните компетенции на воспитувачот овозможува на надлежните личности и институции следење на квалитетот и професионалното напредување на одреден воспитувач, па на воспитувачот му се овозможува самоанализа на сопствената стручност и поттикнување на неговата свест за важноста на стручното усовршување.

Кога се зборува за компетенции на воспитувачот, многу е важно да се одреди кои од нив се темелни и клучни со оглед на тоа дека варираат од многу широки и воопштени, па до многу специфични и стручни. Се издвојуваат три битни димензии на компетенциите на воспитувачот:

- професионална компетенција,
- педагошко-дидактичко-методичка (што подразбира примена на научните сознанија) и
- работна компетенција.

Професионалната компетенција подразбира ниво на општо знаење; способност за планирање; способност за изведување на задачи; учество во проекти; вреднување и самовреднување; стручно и професионално усовршување. Под ниво на општо знаење се подразбираат рецептивни знаења (да биде запознаен: да биде свесен, да препознава), репродуктивни знаења (да поседува знаења и способности, да биде подготвен), продуктивни знаења (да биде способен да ги употреби, да биде подготвен).

Некои димензии на компетенциите на воспитувачот, како што е подрачјето на професионални и педагошки компетенции, можат да се преплетуваат во полето врзано за компетенцијата за доживотно образование и неговото стручно усовршување. Воспитувачот е холистичко суштество кое има потреба за целоживотен развој. Токму поради тоа доаѓа до поклопување на некои подрачја што упатува на неопходноста и поврзаноста на знаењата од некои теориски подрачја (на пример педагошки знаења) и нивната примена во пракса.

Педагошко-дидактичка-методичка компетенција на воспитувачот подразбира: познавање и примена на педагошко-методичката теорија и пракса; способност за поучување и следење; познавање и усвојување на воспитно-образовните процедури и закони; креирање на воспитно-образовните содржини (планирање, подготовка и програмирање); препознавање и решавање на воспитно-образовните проблеми; разбирање на социјалните и други околности кои можат да влијаат на децата и нивното однесување; учење комуникација со родителите. Во овој вид компетенција влегуваат и компетенциите врзани за работата надвор од детската градинка каде, исто така, се гледа способноста и знаењето на воспитувачот.

Воспитувачот мора да биде запознаен со структурата и активностите на градинката и педагошката документација, мора да поседува способност и знаења врзани за развојот на планот и програмата, да поседува знаење и способност за нивно планирање, потоа можност за соработка со другите соработници. Воспитувачот треба да биде свесен за својата одговорност.

Работната компетенција подразбира: вештина за соработка, посветеност на работата, тимска работа, чувство на одговорност, квалитет на работа, познавање на јазик и информатичка писменост. Работната компетенција подразбира и практично знаење: совесност (преземање одговорност), оптимизам – внатрешна волја за работа, истрајност на целите, без разлика на резултатите, иницијатива, општа комуникација и јазичка писменост.

3.1. Дефинирање на поимот воспитувач

Што е воспитувачот? Денес нема единствена и општоприфатена дефиниција на поимот воспитувач. Разновидноста на неговите карактеристики е условена од динамичните и променливи стручно-педагошки и општествени фактори. Воспитувачот е стручна личност, квалификувана за воспитание и образование на деца, стручњак кој „организира воспитно-образовен процес и со своето општо образование, познавањето на педагошките, дидактичките и психолошките негови основи, во заедничка работа со децата ги остварува целите и задачите на воспитанието“. За добриот воспитувач нема препреки кои тој не може да ги совлада, нема проблеми кои тој не може да ги реши. Сите тешкотии ги совладува со творечка работа.

Воспитувачот треба да знае и да биде творечка личност која е пријател на децата. Со својот дидактичко-методички пристап во децата развива чувство на вредност – вршењето на воспитно-образовните активности тие ги доживуваат како повик на слободна, интересна и креативна активност во која и тие имаат важна улога. Воспитувачот треба да знае да ги ублажи негативните воспитни влијанија на детето, а како креативна личност своето знаење не го наметнува како единствено валидно, туку како појдовно за изградување на детската личност, неговите вредности, знаења и уверувања.

3.2. Карактеристики на современиот воспитувач

Еден воспитувач за да биде успешен тој треба да ги има развиено следните способности и особини на личноста: континуирана подготвеност да работи, учи и да се усовршува низ целиот работен век, способност за комуникација, т.е. способност јасно и искрено да ги искажува своите чувства, ставови и идеи, како и способност да слуша друга личност и да ги почитува нејзините ставови; позитивни ставови кон работата и професијата што ја извршува; самодоверба и самопочитување, интегритет и лична етика, иницијативност и истрајност во работата, способност за критичко судење и вреднување; способност за планирање и поставување цели; одговорност за своето однесување и превземање одговорност за своите успеси и неуспеси, способност за соработка и работа во тим, разбирање и подржување на растот и развитокот на секое дете поединечно. Спротивно на ова, кај воспитувачите (особено кај почетниците) често се формира едно негативно чувство дека барањето помош од другите значи признавање на својот неуспех и неспособност. Со вакви ставови тие воспитувачи лесно формираат исти чувства и ставови кај децата во групата, особено кај оние на кои таа помош најмногу им е потребна.

Воспитувачите кои ги поседуваат наведените позитивни особини лесно ќе можат таквите да ги развијат и кај децата ако негуваат таква атмосфера во групата во која децата ќе ја доживуваат градинката и занималната како пријатна средина, а не како нешто од што треба да се плашат и ќе се чувствуваат несигурни. Тешко е да се најде воспитувач кој ги има сите позитивни особини и тоа оптимално развиени, а да нема ниедна негативна. Современиот воспитувач не треба да се жали на неопременоста на детската градинка, туку треба сам да настојува да создаде подобри услови за работа од материјали и средства кои го окружуваат. На својата работа треба да пристапи со уверување дека неговата професија има смисла и дека е возможно да се постигне успех во воспитно-образовната работа. Треба да има јасни цели за тоа што сака да постигне во својата работа и на кој начин истото ќе го постигне. Во негова полза ќе биде ако настојува да ги поврзе теоријата и праксата. Само преку природен и спонтан начин треба да настојува да ја поттикне меѓусебната интеракција на децата во групата настојувајќи да ја придобие нивната доверба.

4. Професионален развој и доживотно учење на воспитувачот

Професионалниот развој го исполнува поединецот и му овозможува да се реализира и развива на професионален план постигнувајќи успех во работата и подобра кариера. Тој се базира на способностите, компетенциите, особините на личноста, мотивацијата, потенцијалите, интересите, формалното и неформалното образование и перманентното усовршување и иновирање на знаењата.

Професионалниот развој трае во текот на целиот живот започнувајќи уште во најраното детство. Стратешкото планирање на професионалниот развој има долгорочни цели и треба да биде систематско и перманентно. Тоа се заснова на резултатите и перформансите врз основа на кои се антиципира и се предвидува потенцијал за развој и евентуален напредок во кариерата. Професионалниот развој трае во текот на целиот живот и опфаќа повеќе фази. Започнува во најраното детство по пат на воспитување, низ изборот и можностите на родителите на детето да му овозможат разновидни содржини и активности. Потоа продолжува со избор на училиште и/или факултет насочени кон одредено занимање. Преку професионалната ориентација се одбира соодветна професија и занимање врз основа на способностите, особините, мотивацијата и аспирацијата.

Периодот од засновување на работен однос - вработување до пензионирање се смета за најважен за професионалниот развој, бидејќи во тој период се реализира и конкретизира сè што било дотогаш вложено. Овој период се нарекува работна кариера, но кариера може да се нарече не само времето поминато во некое занимање, туку и животниот пат на поединецот. Професионалниот развој, па и кариерата, не мора да заврши со пензионирање, напротив, понекогаш врвните успеси можат да се постигнат во подоцнежните години, во време кога личноста веќе не е во формален работен однос.

Стретешкото планирање на професионалниот развој има долгорочни цели и треба да биде систематско и перманентно. Тоа се базира на резултатите и перформансите врз основа на кои се антиципира и предвидува

потенцијал за развој и евентуална промоција во кариерата. Кариерата на секој поединец се планира во согласност со специфични особини, перформанси и индивидуални разлики во однос на конкретна работа. Следењето и оценувањето на кариерата се врши низ докажани резултати и напредување. Вложувањето во професионалниот развој претставува инвестиција во која покрај финансии, се вложува и работа и напор. Изборот на образовниот профил, усовршувањето, лиценчните обуки и тренинзи ги прошируваат можностите на професионалниот развој.

Денес, во време кога се достапни голем број на информации и знаења, поединецот треба да одбере релевантни знаења, соодветно усовршување, преку трансферот од една во друга област да стекнува разновидни знаења, да се вклопи во новите барања во решавањето на проблемите и да постигне ефикасност со цел да опстане во големата конкуренција⁷.

Тргувајќи од објаснувањето за специфичноста на професијата воспитувач, развојот на воспитувачот во предучилишната установа, т.е. остварувањето на неговите индивидуални потреби и потенцијали, се разгледува како претпоставка, придружен елемент и индикатор за успешно професионално делување и професионален развој на воспитувачот.

Професионалниот развој е процес во кој воспитувачот има помош во градењето на своите знаења и вештини; процес во кој треба да му се обезбеди автономија, партиципација и реноме, притоа работејќи со ментор, колеги или самостојно. Во професионалниот развој воспитувачот бара можности за постигнување знаења и вештини, преку тренинзи, истражување, самообразование, студирање, (само)евалвација.

Според Clark (1996) професионалниот развој се одвива во три насоки:

1. Кој сум јас (јасна, недвоумна и критична слика за себе како воспитувач и човек);
2. Што ми треба (каде се моите силни, а каде слабите страни, како да ги развивам);
3. Како и каде можам да добијам помош (способност да побарам ресурси и да ги искористам за свој развој).

⁷ Преземено од Интернет на 05.11.2010, <http://www.amfiteatar.org/content/view/208/78/lang.en/>

Улогата на детето и улогата на воспитувачите во предучилишната установа се меѓусебно зависни и детерминирани од општествениот и институционалниот контекст. За промената на улогата на предучилишните деца не може да се зборува независно од анализата и разгледувањето на можностите и предусловите за промена на улогата на воспитувачите, што истовремено претставува и еден од клучните сегменти и показатели на развојот и реформата на предучилишните установи и воспитно-образовниот процес во нив. Почетниот чекор во овој процес е да се анализира положбата и улогата на воспитувачите во постоечката наставна пракса, но и анализа на можностите кои предучилишната установа ги нуди за развој на воспитувачите, т.е. да ги остваруваат своите индивидуални потреби и потенцијали. Иако професионалниот развој е примарен аспект на развојот на воспитувачите, специфичноста на оваа професијата отвора можности и потреба да се разгледа од аспект на развој на воспитувачите на индивидуален план, преку остварување на професионалните улоги.

Како и било која професија со изразито хуманистичка ориентација, професијата воспитувач ја краси една специфичност – невозможност за повлекување остри граници помеѓу професионалното и личното. За воспитувачот не само како за професионалец, туку пред сè како личност која извршува одредена професионална улога треба да се размислува во контекст на одредување на природата и основните функции на оваа работа, како и на потребните предуслови за успешноста во извршувањето на оваа професија.

Основни поими кои го објаснуваат дефинираниот поим се:

- истражување на професионалноста на воспитувачите во современите детски градинки;
- влијанието на стручноста и компетентноста на воспитувачите врз развојот на детето од предучилишна возраст;
- значење на предучилишното воспитание и образование врз понатамошниот воспитно – образовен процес кај децата;
- собирање, обработка и анализа на податоците (фактите);
- наредни активности – последица од анализата (заклучоци, дискусија, извештај).

Професионално компетентниот и современ воспитувач, кој перманентно стручно се усовршува, има моќ и способност да ги имплементира своите

знаења во практичната работа со предучилишните деца, создавајќи предуслови за создавање детски градинки кои ги исполнуваат сите стандарди на атрибутот – современи воспитно–образовни институции, како прво скалило во воспитно–образовниот процес.

5. Релевантни истражувања

Обезбедувањето на ефикасно и квалитетно воспитание и образование и оспособување на стручни кадри за работа со децата е секогаш актуелна тема. Сè повеќе се нагласува потребата и неопходноста од квалитетно воспитание и образование и оспособување на идните воспитувачи. Се укажува на потребата од поефикасно и поквалитетно професионално образование и усовршување на воспитувачите кои се наоѓаат во процесот на работа во детската градинка.

Д-р Ратко Пејиќ во 2006 година ја истражувал оспособеноста на воспитувачите за остварување на истражувачки улоги во процесот на работењето. Врз основа на процена на воспитувачите опфатени во нивната секојдневна воспитно-образовна практика, тој дошол до сознание за неадекватна оспособеност на воспитувачите за остварување на истражувачки улоги во процесот на работата како и за потребата од стекнување на дополнителни современи знаења, умеења и вештини. Намерно избраниот примерок на ова истражување го сочинувале 280 воспитувачи со завршена Виша школа за образование на воспитувачи, а воспитно-образовната работа ја реализираат во Колубарскиот и Мачванскиот округ и пошироко.

Во испитувањето е користена техника на скалирање со примена на мултисериски истражувачки инструмент, т.н „ВС серија“. Со него е утврдено нивото на оспособеност на воспитувачите за остварување на истражувачки улоги. Имено, на поставеното прашање: „Дали сте и на кое ниво сте оспособени за остварување на истражувачки улоги?“, според одговорите јасно се гледа дека воспитувачите се неадекватно и недоволно оспособени за реализација на истражувачки улоги и остварување на многубројни и разновидни истражувачки задачи во процесот на работа.

Табела 1.1: Ниво на оспособеност на воспитувачите за остварување на истражувачки улоги

Table 1.1: Level of competence of educators to achieve the research roles

РП	Оспособеност на воспитувачите за истражувачка улога	Воспитувачи	
1.	Не, не сум оспособен	128	45,71
2.	Незначајно сум оспособен	66	23,57
3.	Да, доста сум оспособен	47	16,79
4.	Да, потполно сум оспособен	39	13,93
Вкупно		280	100

Ако се обединат одговорите на воспитувачите кои не се оспособени (128 или 45,71%) и одговорите на воспитувачите кои се незначајно оспособени (66 или 23,57%) се доаѓа до сознание дека од 280 воспитувачи 204 или 69,28% се неадекватни или недоволно оспособени за остварување на значајни истражувачки улоги и задачи во воспитно-образовната работа – табела 1. Не е безначаен бројот на воспитувачите кои се оспособени на високо ниво за остварување на истражувачките улоги и задачи во работата со децата од детските градинки. Така, од 280 воспитувачи 86 или 30,71% се изјасниле дека се доволно, односно потполно оспособени за остварување на истражувачките улоги и задачи – табела 1.1.

Во ова истражување со примена на истиот инструмент се утврдени и образовните потреби на воспитувачите.

Табела 1.2: Ниво на потреба на воспитувачите за дополнително стекнување на современи знаења и умеења за остварување на истражувачките улоги

Table 1.2: Level of need of educators for additional acquisition of modern knowledge and skills to achieve research roles

РП	Потреба за дополнително оспособување	Воспитувачи	
		Ф	%
1.	Да, значително е потребно	121	42,21
2.	Не, не е потребно	64	22,86
3.	Да, изразито е потребно	55	19,64
4.	Делумно е потребно	40	14,29
Вкупно		280	100

Обединетите процени јасно укажуваат дека воспитувачите покажале високо ниво на потреба за стекнување на дополнителни знаења и умеења неопходни за поефикасно и поквалитетно остварување на истражувачките улоги и истражувачките задачи (табела 1.2). Имено, од 280 воспитувачи 176 или 62,85% укажале на значителна потреба за стекнување на нови современи знаења и умеења во функција на поефикасно и поквалитетно остварување на истражувачката работа, додека 104 или 37,14% од нив не укажале или само делумно укажале на потребата од стекнување дополнителни знаења и умеења од областа на истражувачката работа.

Миленка Обрадовиќ ги истражувала ставовите на воспитувачите кон инклузивното воспитание и спремноста на воспитувачите за работа во инклузивни воспитни групи. Истражувањето било спроведено во предучилишната установа „Радосно детство“ во Нови Сад на примерок од 50 воспитувачи. Дури 78% од испитаните воспитувачи не посетувале едукација на темата инклузивно воспитување. Меѓутоа, тоа не влијаело на ставовите на воспитувачите кон инклузијата бидејќи по еден воспитувач од категоријата која посетувала и која не посетувала дополнителна едукација имале неиздиференциран став, додека сите останати воспитувачи спаѓаат во категорија позитивен и изразено позитивен став кон инклузивното

воспитување. Важно е да се спомене дека воспитувачите се сложуваат во ставот дека од инклузивните групи имаат корист и децата со инвалидитет и децата кои немаат инвалидитет.

Резултатите од ова истражување покажуваат спремност на воспитувачите од предучилишните установи да се справат со тешкотиите и погодностите што со себе ги носи инклузивната воспитна група. Меѓутоа, во неформалните разговори со воспитувачите сите го изнеле ставот дека е тешко да се работи во такви групи и дека од нив повеќето се залагаат за делумна инклузија, односно дека во своите групи на драга волја би прифатиле „умерено и лесно ментално неразвиени“ деца, додека пак, имаат главно негативен став кон децата со поголеми потешкотии во развојот, било во физичкиот или во менталниот. Исто така треба да се спомене дека воспитувачите се жалат дека имаат најмногу проблеми во групите со хиперактивни деца и дека за нив не добиваат потврди дека во групата имаат дете со потешкотии во однесувањето, а тоа секако е најчест облик на „негативно“ однесување кое се среќава во предучилишните установи.

Меѓутоа, со ова истражување се покажува дека воспитувачите се подготвени контекстот да го преместат од инвалидност/„оштетувања“ на општествената и животна средина која може да биде недостапна, полна со препреки, дискриминации и предрасуди, па ако се надминат тие проблеми и ако се почне со почитување на индивидуалните разлики на поединците, нивниот индивидуален ритам, можно е да се создаде инклузивен воспитно-образовен систем и, во краен случај, инклузивна заедница на сите луѓе. Повеќето деца со инвалидитет би морале да посетуваат редовно градинки со асистенција на стручно лице кое би доаѓало по потреба.

Наташа Анѓелковиќ во 2010 година во Сремска Митровица истражувала какви се ставовите на воспитувачите за информационите технологии во предучилишните установи, односно направила анализа на моменталната оспособеност и можност на воспитувачите за примена на информационите технологии во професионалниот развој и во воспитно-образовната работа. Истражувањето било реализирано на примерок од 100 воспитувачи (25 од Белград, 75 од останатите градови во Србија) кои учествувале на стручната средба „Васпитачи воспитачима“, кое го организирало Сојузот на воспитувачите на Србија.

На тврдењето „државата мора да посвети повеќе внимание на информатичката едукација на воспитувачите во детските градинки“, 83% се изјасниле позитивно, 50% особено интензивно, 33% умерено интензивно, 8% колебливо и 3% негативно. На тврдењето дека „информационата технологија е незаобиколив фактор во модернизацијата на воспитно-образовната работа со децата“, 81% се изјасниле позитивно, 9% колебливо, 8% негативно и 2% не одговориле воопшто. На ставот дека „воспитувачите мора да ги прошират своите знаења за влијанието на медиумите врз децата“, 79% се изјасниле позитивно, 12% колебливо, 6% негативно и 3% не одговориле.

ВТОР ДЕЛ

МЕТОДОЛОШКИ ПРИСТАП НА ПРОБЛЕМОТ

1. Предмет на истражување

Предмет на истражување во овој магистерски труд претставува професионалниот развој на воспитувачот во современата детска градинка. Беше потребно да се направи едно вакво истражување поради недостатокот од податоци во нашата држава кои ќе покажат колку воспитувачите се подготвени да одвојат време за својот професионален развој и да се види дали тие прифаќаат и усвојуваат нови дидактички средства, дали истите ги применуваат во својата работа, дали користат ИКТ како новина што го наметнува новото време.

Успешното функционирање на системот на предучилишно воспитание и образование на децата најмногу зависи од позитивната селекција, квалитетното образование и добро осмислениот професионален развој или стручно усовршување на воспитувачите. Воспитувачите во детската градинка потребно е да имаат соодветно образование, односно завршено Педагошки факултет - предучилишно воспитување или Филозофски факултет - група педагогија.

Професионалната улога на воспитувачот е слична на улогата која ја имаат и останатите просветни работници, пред сè наставниците, бидејќи воспитувачите и наставниците се двете најсродни занимања во оваа професија. Според она што произлегува од професионалната улога на воспитувачот, очекуваните резултати или цели во доменот на предучилишното воспитание и образование, најважните професионални компетенции на воспитувачот денес претежно се доведуваат во врска со извршување на одредени активности и работни задачи, кои реално можат да се остварат само врз основа на следново: познавање на теоријата и праксата на воспитанието; оспособеност за сопствено доживотно образование и професионален развој; знаења и способности за критичко размислување, истражувачка работа и решавање на практични проблеми; знаења и способности потребни за самостојно креирање на воспитно-образовните планови и програми; вештини за работа со мали групи и поедини деца; осетливост за развојни проблеми и потреби на поедини деца; знаења и способност за евалуација и самоевалуација; оспособеност за користење на новите образовни и информатички технологии; вештини на комуницирање и слично.

Професионално компетентен воспитувач е оној кој е способен да може секоја од овие или слични на нив задачи да може успешно да ги извршува. Исто така е неопходно воспитувачите да учествуваат во семинари, да присуствуваат или учествуваат на конференции, разни трибини, професионални предавања од областа на образованието и воспитанието.

Семинарот, општо земено, е форма на академска настава, или во академска институција, или понуден од страна на професионална или комерцијална организација. Неговата функција е да собере заедно мали групи на средбата, фокусирајќи се секојпат на некоја одредена тема, во која се бара сите присутни активно да учествуваат.

Семинарите се изведуваат во различни фази. Врз основа на големината и организациските аспекти на семинарите, тие можат да се класифицираат во четири типа: мини семинар, голем семинар, национален семинар и меѓународен семинар.

Конференцијата претставува акт на споредување на две или повеќе нешта заедно; споредба; чин на заеднички формални консултации; сериозен разговор или дискусија; размена на погледи.

2. Цел и задачи на истражувањето

Од предметот на ова истражување произлегува и целта, а таа е да се утврди перманентното стручно усовршување и професионалниот развој на воспитувачот во современата детска градинка.

Од предметот и целта на истражувањето произлегоа и следните задачи:

1. да се испита колку и со кои форми на професионален развој се опфатени воспитувачите во детската градинка;
2. да се види колку воспитувачите во практиката применуваат ИКТ;
3. да се согледа кои воспитно-образовни стратегии ги применуваат воспитувачите во нивната практика;

4. да се утврди институционалната и вонинституционалната соработка на воспитувачите со стручните служби во институцијата детска градинка; односно со Локалната самоуправа, со МОН, со невладиниот сектор, со здруженија на граѓани, со МТСП, од аспект на нивниот професионален развој.

3. Хипотези на истражувањето

Од предметот и целта, а врз основа на задачите, произлегоа следниве хипотези:

Општа хипотеза:

Претпоставуваме дека воспитувачите во детските градинки немаат можност за перманентно стручно усовршување и не се опфатени со одделни форми на професионален развој.

Посебни хипотези:

1. Претпоставуваме дека воспитувачите не користат форми на професионално усовршување.
2. Претпоставуваме дека воспитувачите во детската градинка не користат ИКТ.
3. Претпоставуваме дека воспитувачите применуваат традиционални стратегии на воспитно-образовната работа.
4. Претпоставуваме дека содржините и формите на професионално усовршување на воспитувачите се определени од стручните служби во институционалните и вонинституционалните фактори (МОН, Локалната самоуправа, МТСП, НВО здруженија на граѓани).

4. Варијабли во истражувањето

Независна варијабла во истражувањето ќе биде воспитувачот во современата детска градинка.

Зависната варијабла се однесува на професионалниот развој на воспитувачот во современата детска градинка.

5. Методи, техники и инструменти на истражување

Во ова истражување ќе ги применим дескриптивната и каузалната метода.

5.1. Методи на истражувањето

Во истражувањето се користат дескриптивна и каузална метода.

5.2. Техники и инструменти на истражувањето

Во текот на истражувањето, а со цел да се реализираат поставените задачи и тестираат хипотезите, применети се постапките на скалирање, работа со педагошки документи, систематско набљудување.

Од инструментите се користат: Скалер прашалник, Евидентен лист и Протокол за следење.

Скалер прашалникот е наменет за воспитувачите од детските градинки. Инструментот се состои од прашања од различен вид, кои се групирани во две групи. Во првата група спаѓаат пет прашања преку кои добиваме податоци кои се однесуваат на возраста, работното искуство како воспитувач, степенот на стручна подготовка, видот на образование и местото на живеење на воспитувачот. Втората група се состои од петнаесет прашања преку кои се

утврдува каков е професионалниот развој на воспитувачите во детската градинка, кои дидактички средства ги користат, дали и колку го применуваат компјутерот во воспитно-образовната практика, кои форми на професионален развој се користат.

Евидентниот лист е поделен на седум категории преку кои се добиваат податоци за надворешната и внатрешната организација на градинката, односно податоци за просторните услови во кои се наоѓа детската градинка, просторната опременост, видовите на нагледни средства кои воспитувачите ги користат, дидактички материјал, постоење на стручни служби во детската градинка и примена на стручна литература во воспитно-образовната практика.

6. Популација и примерок на истражувањето

Во истражувањето се опфатени воспитувачи од детските градинки во Кочани, Штип, Винаца, Берово и Пехчево. Во него е застапен стратификуван, намерен и репрезентативен примерок.

Општите податоци за бројот на детските градинки и нивните вработени кои се преземени од Државниот завод за статистика покажуваат континуиран пораст во бројот на детските градинки и на воспитниот кадар во нив во последните години:

	Јавни установи за згрижување и воспитание – детски градинки	Вкупно деца	Работници				
			Вкупно	Жени	Негувателски кадар	Воспитен кадар	Други
2007	51	20564	3354	3063	1278	823	1253
2008	51	21711	3520	3209	1317	885	1318
2009	52	22213	3665	3356	1376	937	1352
2010	54	23157	3739	3422	1414	971	1354

Така, популацијата на која ќе се изведува ова истражување ја чинат 971 воспитувач кои се вработени во детските градинки низ Република Македонија.

Сепак, примерокот на истражувањето ќе биде сконцентриран во источниот дел од Република Македонија, одосно ќе бидат опфатени градовите Штип, Кочани, Винаца, Пехчево и Берово. Во истражувањето ќе бидат опфатени 6 од вкупно 54 детски градинки, или изразено во проценти 11,1% од детските градинки, додека ќе бидат испитувани 83 воспитувачи од вкупно 971 воспитувач, или изразено во проценти 8,54% од вкупниот број воспитувачи.

	Јавни установи за згрижување и воспитание – детски градинки	Воспитен кадар
Штип	2	32
Кочани	1	19
Винаца	1	9
Пехчево	1	7
Берово	1	16

7. Статистичка обработка

Добиените податоци се обработуваа квантитативно и квалитативно. Најпрво се средуваа, групираа и табелираа.

Бидејќи во нашиот случај имаме анкетирање на воспитувачите и добиваме различни мислења, ставови, како статистичка метода ќе го употребиме χ^2 тестот како најсоодветен за тоа дали поставената хипотеза ќе ја прифатиме или ќе ја отфрлиме.

χ^2 тестот се изведува според формулата:

$$\chi^2 = \sum \frac{(f_0 - f_t)^2}{f_t}$$

каде f_0 се добиените фреквенции, а f_t се очекуваните (теоретски) фреквенции. Значи, на секое прашање, на добиените одговори ќе им се направи χ^2 тест и ќе се утврди дали се статистички значајни. На крај на сите добиени резултати ќе

им се направи збир и ќе се утврди според степенот на слобода од таблица дали резултатот е статистички значаен или не, односно дали ќе ја прифатиме или отфрлиме поставената општа хипотеза.

ТРЕТ ДЕЛ

АНАЛИЗА И ИНТЕРПРЕТАЦИЈА НА РЕЗУЛТАТИТЕ ОД ИСТРАЖУВАЊЕТО

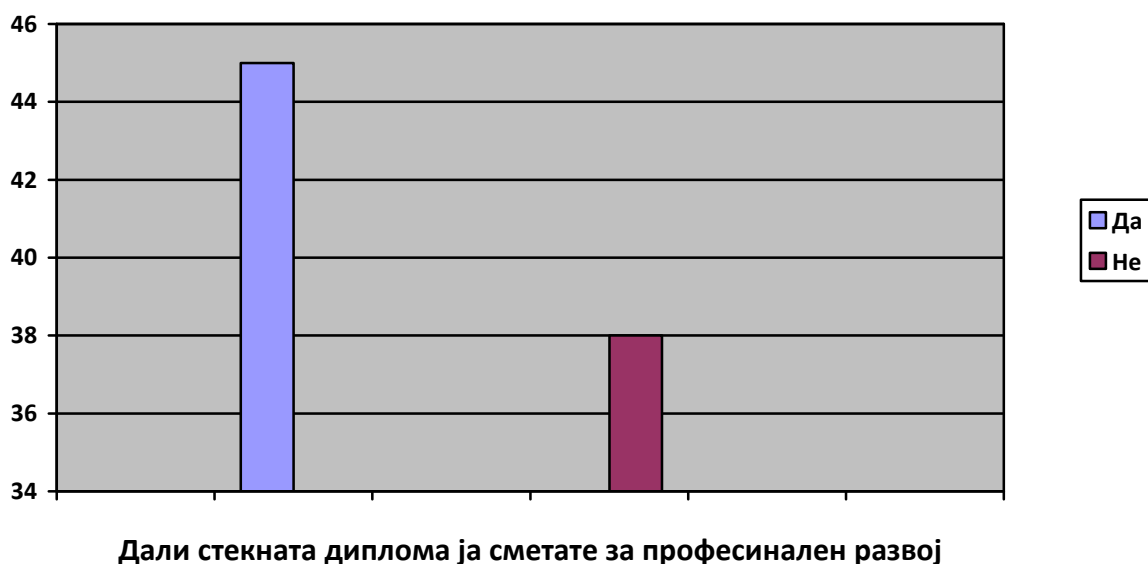
1. Форми на професионален развој на воспитувачите во детската градинка и колку тие се практикуваат

Прва задача во истражувањето беше да извршам анализа на формите на професионален развој на воспитувачите во детската градинка и колку тие се практикуваат. За таа цел ја поставивме првата хипотеза која гласи: воспитувачите не користат форми на професионално усовршување. За тестирање на хипотезата користев χ^2 тест.

Табела 3.1. Под професионален развој подразбирате стекната диплома со Вашето образование

Table 3.1. Professional development means your educational degree

Категорија на одговори	Воспитувачи:	
	f	%
Да	45	54,21
Не	38	45,79
Вкупно:	83	100

Што се однесува, пак, до професионалниот развој на воспитувачите, тие под самиот поим подразбираат дека се стекнале со диплома за воспитувачи и со самото тоа се оспособени да ја вршат должноста и така размислуваат дури 54% од испитаниците, наспроти оние кои сметаат дека професионалниот развој бара нешто повеќе, а така размислуваат 46% од испитаниците.

Отстапувањата по градовите каде што се вршеше испитувањето е 0,46 и спаѓа во групата на средно високите отстапувања.

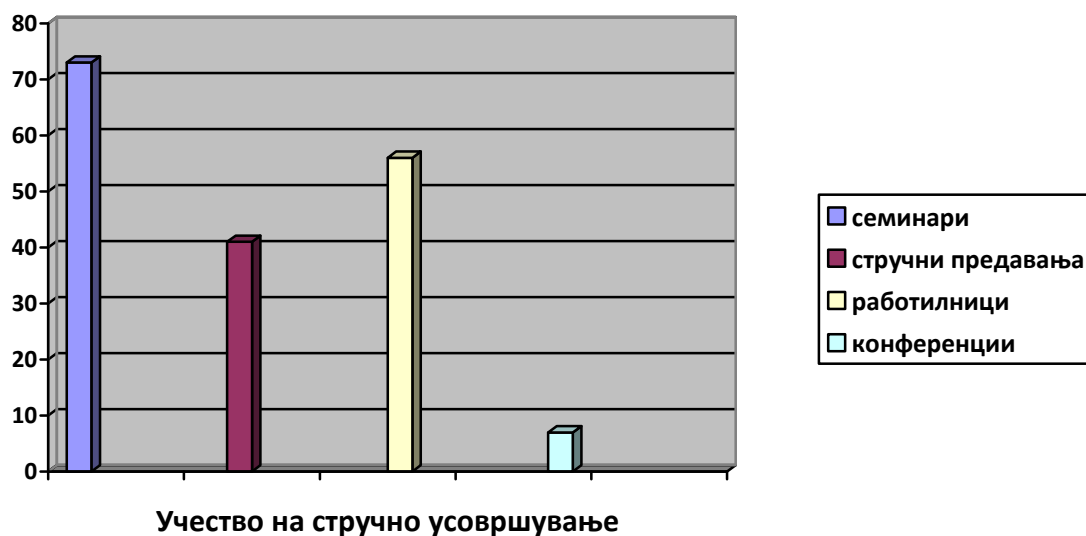
На прашањето што тие подразбираат под професионалниот развој на воспитувачите, оние што одговориле дека стекната диплома не е доволна за да се каже дека воспитувачот е професионално едуциран, најчести одговори се дека треба дообразување во континуитет во вид на семинари, стручни предавања, конференции, работилници, размена на искуствата помеѓу колегите, користење на ИКТ, користење на разни методи, средства и техники на настава, осовременување на секојдневната практика, читање на нова, современа литература за деца и сл.

Со еден збор, потребно е учење во текот на целиот работен век, а секако и доградување (дооформување) на стекнатото образование, затоа сè што ќе се научи ќе се користи во секојдневната практична работа.

Табела 3.2. Учество на стручно усовршување

Table 3.2. Participation on professional training

Категорија на одговори	Вкупно:	
	f	%
Семинари	73	41,24
Стручни предавања	41	23,16
Работилници	56	31,63
Конференции	7	3,96
Вкупно:	177	100

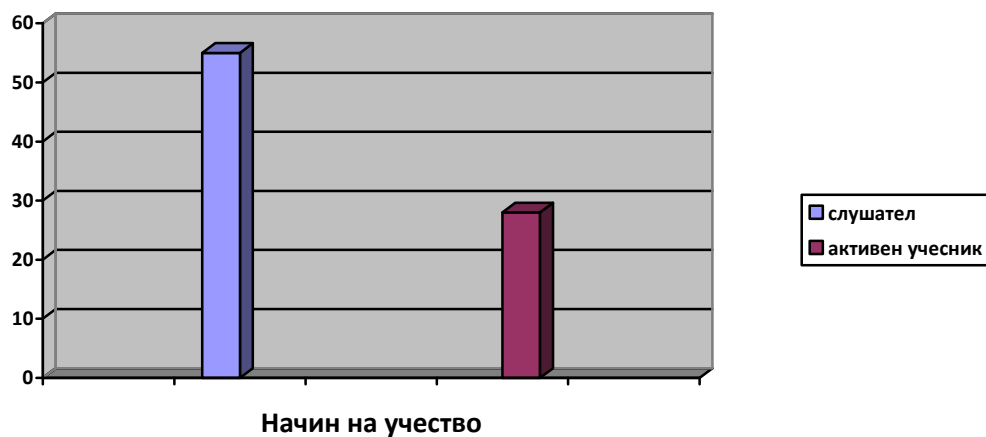
Од стручните усовршувања, најчесто користени се семинарите, на кои учество земале дури 41% од воспитувачите, 23% на стручните предавања, дури 32% од испитаниците учествувале во работилници, а само 4% на конференции.

Отстапувањата се високи и коефициентот изнесува 0,61.

Табела 3.3. Начин на учество

Table 3.3. Mode of participation

Категорија на одговори	Вкупно:	
	f	%
Слушател	55	66,26
Активен учесник	28	33,74
Вкупно:	83	100

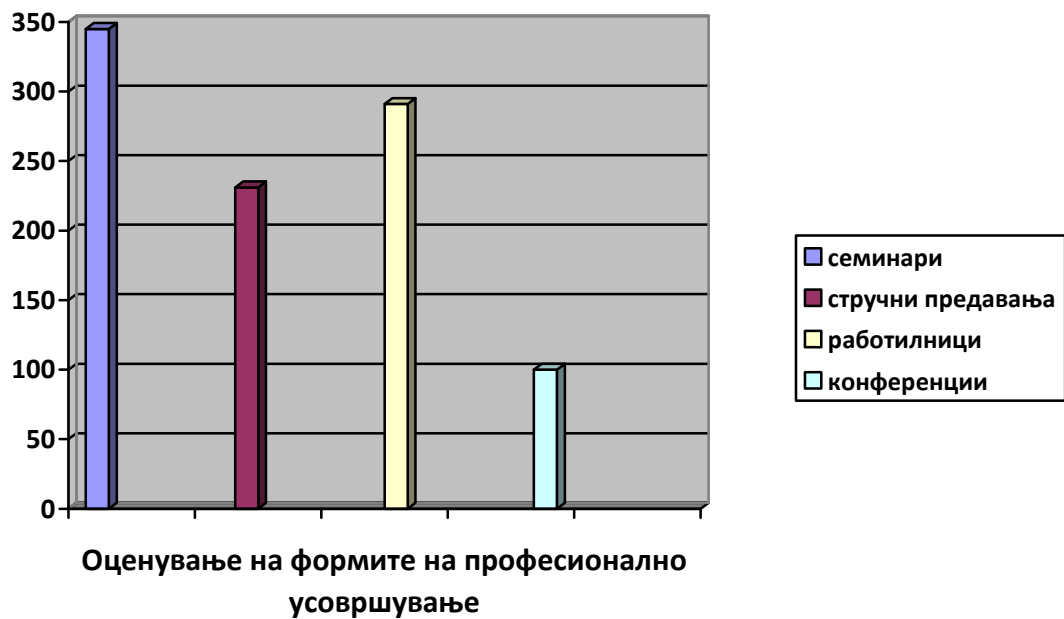

Повеќето од испитаниците на стручните предавања, семинарите и другите видови на усовршување учествувале како слушатели – 66%, а како активни учесници биле само 34%. И отстапувањето по градовите е незначително и изнесува 0,19, што се става во групата нема или има сосема мало отстапување.

Табела 3.4. Според Ваше мислење, која форма на професионално усовршување највисоко ја оценувате?

Table 3.4. In your opinion, which form of educational training do you evaluate highest?

Категорија на одговори	Вкупно:	
	f	%
Семинари	345	35,68
Стручни предавања	231	23,89
Работилници	291	30,09
Конференции	100	10,34
Вкупно:	967	100

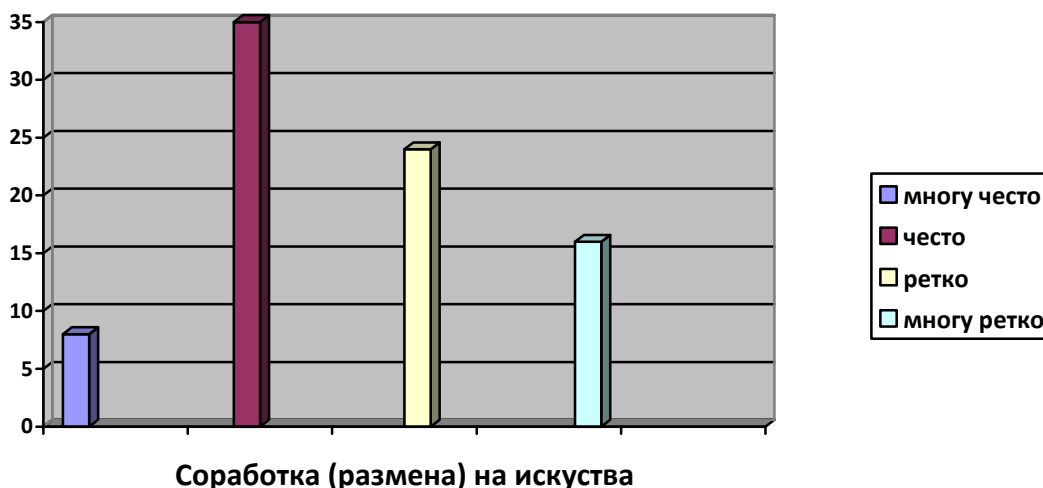
Како форма на професионално отстапување, воспитувачите највисоко ги оценуваат семинарите, па работилниците, потоа стручните предавања, за разлика од конференциите кои како форма поретко се користат или, пак, воспитувачите поретко ги користат.

Меѓутоа, размислувањето на поединците е субјективна работа, иако во голем процент се преклопува, па тука е беспредметно да се зборува за отстапување.

Табела 3.5. Колку често соработувате (разменуваате искуства) со Ваши колеги од други воспитни установи во нашата држава или странство?

Table 3.5. How often cooperate (exchange experience) with colleagues from other educational institutions in our country or abroad?

Категорија на одговори	Вкупно:	
	f	%
Многу често	8	9,64
Често	35	42,17
Ретко	24	28,91
Многу ретко	16	19,28
Вкупно:	83	100

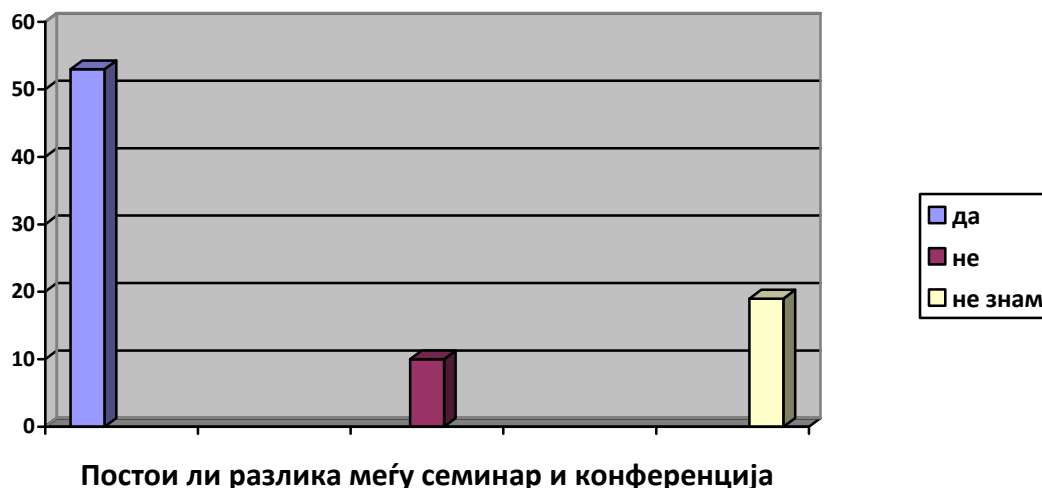
Соработката помеѓу воспитувачите од други воспитни установи или градови е просечна, од причина што 52% одговориле дека комуницираат често и многу често – 42% често, многу често – 10%, а ретко и многу ретко – 48%. 24 воспитувачи одговориле дека соработуваат со колеги од други институции ретко и тоа во проценти е 29%, а 19% одговориле – многу ретко, што во принцип значи резултат половина – половина и затоа соработката во таков случај се оценува како просечна.

Отстапувањето е ниско и изнесува 0,28.

Табела 3.6. Разлика меѓу семинар и конференција

Table 3.6. Difference between a seminar and conference

Категорија на одговори	Вкупно:	
	f	%
Да	53	64,63
Не	10	12,20
Не знам	19	23,17
Вкупно:	82	100

Повеќето од испитаниците знаат дека помеѓу семинарот и конференцијата како професионални форми на усовршување постои разлика и така мислат 65% од нив, 12% велат не, а 23% не знаат дали воопшто има разлика помеѓу овие две форми, а не пак која е разликата. Иако и оние кои одговориле дека знаат, во описното дополнување имаат дадено непотполни, шутири одговори, а има голем број и на неточни одговори.

Отстапувањето е ниско и изнесува 0,16.

Разликата помеѓу конференција и семинар повеќето од воспитувачите не ја знаеле, а оние што одговориле на прашањето, најчесто под конференција подразбираат излагање на организаторот, а на семинарите учество и на присутните. Имаше и обратни одговори, што укажува на фактот дека многу малку воспитувачи биле или применувале форми на професионално усовршување. Во суштина, конференцијата подразбира излагање на организаторот, трае пократко, обработува актуелни теми, а семинарот подразбира интерактивност во учеството на организаторот и учесниците, трае подолго време, не ретко и по неколку денови, а се обработуваат теми од секојдневието на заинтересираните страни - учесниците на семинарите.

Од предлозите за можен начин за едукација најчесто се споменуваат семинари, работилници, стручни предавања, посета на други воспитно – образовни установи, соработка со колеги, предавања - организирани од високошколските установи, современи литературни изданија за деца, курсеви

за учење на информатичко – компјутерска технологија, изучување на странски јазици, упис на поединци на факултети или постдипломски студии итн.

Хипотезата дека воспитувачите не користат форми на професионално усовршување се отфрла, бидејќи повеќето од нив се изјасниле дека учествувале на семинари, работилници, стручни предавања, само помал е процентот на учество на конференции. Иако, најголем процент на воспитувачите на овие форми на професионално усовршување учествувале како слушатели, а не како активни учесници. Подоцна, во заклучокот, ќе го дадам својот коментар во врска со оваа хипотеза и резултатите од истражувањето по ова прашање.

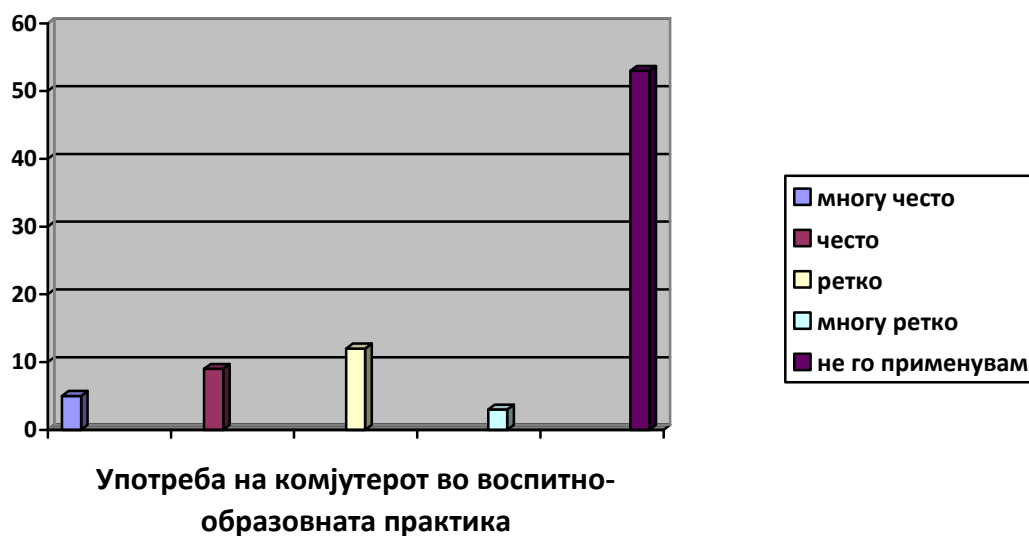
2. Примената на ИКТ во воспитно-образовната практика на воспитувачите

Следната задача во истражувањето беше да се утврди дали воспитувачите применуваат ИКТ во својата воспитно-образовна практика. За таа цел ја поставивме втората хипотеза која гласи: воспитувачите во детската градинка не користат ИКТ.

Табела 3.7. Колку често го употребувате компјутерот во Вашата воспитно-образовна практика?

Table 3.7. How often do you use your computer in educational practice?

Категорија на одговори	Вкупно:	
	f	%
Многу често	5	6,10
Често	9	10,97
Ретко	12	14,63
Многу ретко	3	3,66
Не го применувам	53	64,64
Вкупно:	82	100

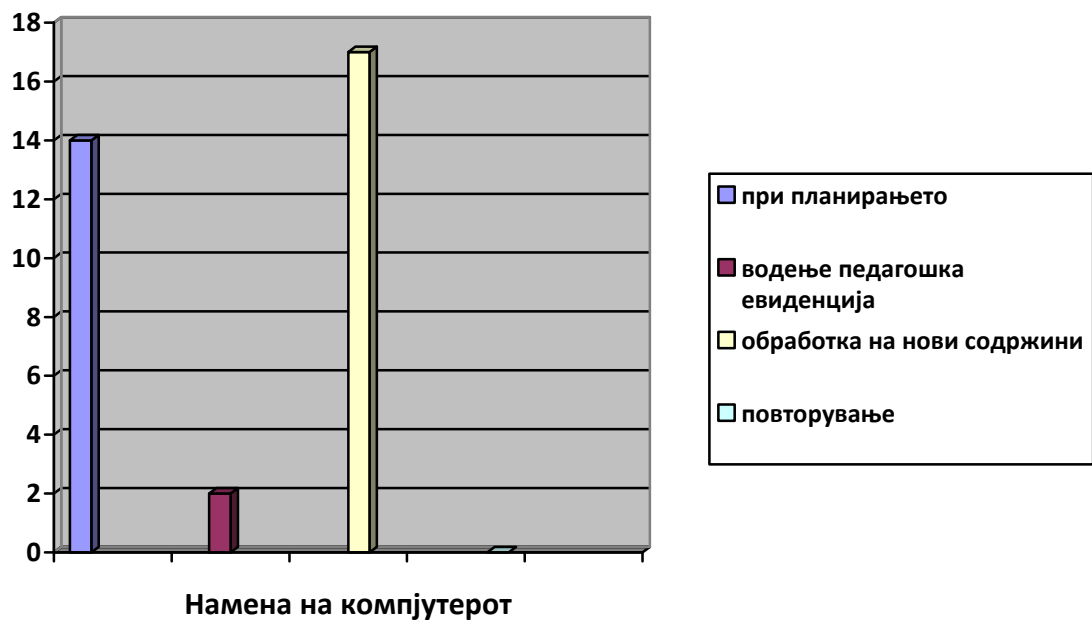
Загрижувачки е фактот дека дури 65% од воспитувачите во секојдневната практика не го применуваат компјутерот, иако е од голема полза во воспитно – образовната работа. Само 6% го користат многу често, 11% често, 15% ретко, а 3% многу ретко. Практично, повеќе од половина воспитувачи – 65% се информатички неписмени, што е загрижувачки факт.

И отстапувањето по градовите на ова прашање е екстремно високо – 1,90.

Табела 3.8. Компјутерот најчесто го користите

Table 3.8. The computer you usually use

Категорија на одговори	Вкупно:	
	f	%
При планирањето	14	42,42
Водење педагошка евиденција	2	6,06
Обработка на нови воспитно-образовни содржини	17	51,52
Повторување	0	0
Вкупно:	33	100

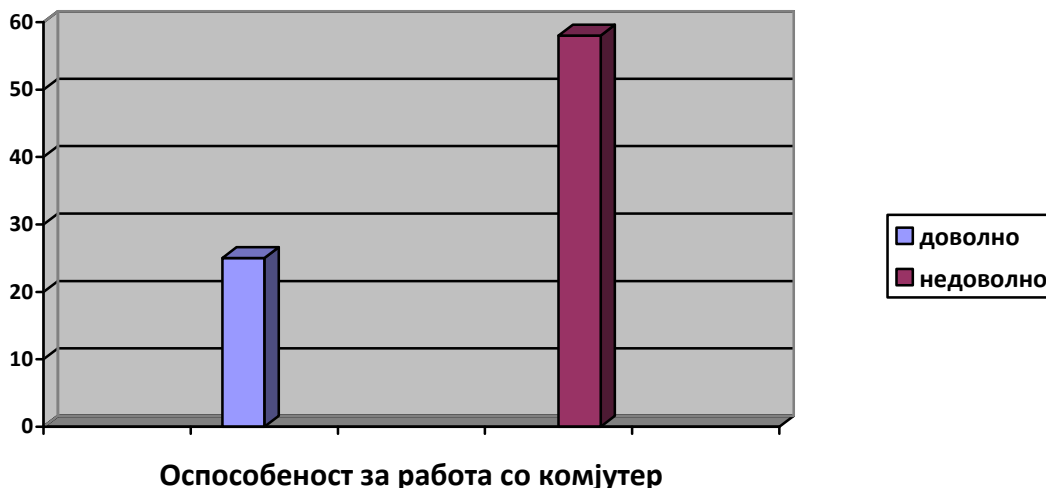
Од малиот процент на воспитувачи кои користат компјутер во секојдневната пракса – 35% најчесто го применуваат при обработка на нови воспитно – образовни содржини – 52%, 42% при планирањето, а само 6% при водење на педагошката евиденција.

Отстапувањето е високо – 0,54.

Табела 3.9. Колку себеси се сметате за оспособен за работа со компјутер?

Table 3.9. How much you consider yourself to be trained to work with computer?

Категорија на одговори	Вкупно:	
	f	%
Доволно	25	30,12
Недоволно	58	69,88
Вкупно:	83	100

И самите воспитувачи, на прашањето како ја оценуваат својата работа на компјутер се објективни и затоа на соодветното прашање одговориле дека нивната оспособеност е недоволна – 70%, а како доволно познавање го оцениле само 25 од испитаниците, што е околу 30% од вкупниот број.

И отстапување нема, бидејќи коефициентот изнесува 0,01.

Оваа хипотезата е дека воспитувачите не користат ИКТ во својата работа. Процентот на воспитувачи кои не користат компјутери во својата работа или многу малку ги употребуваат е огромен, па логична последица од тоа е дека хипотезата се потврдува. Доказ е и дека во детските градинки ретко има компјутери по објектите, а има места и каде воопшто нема.

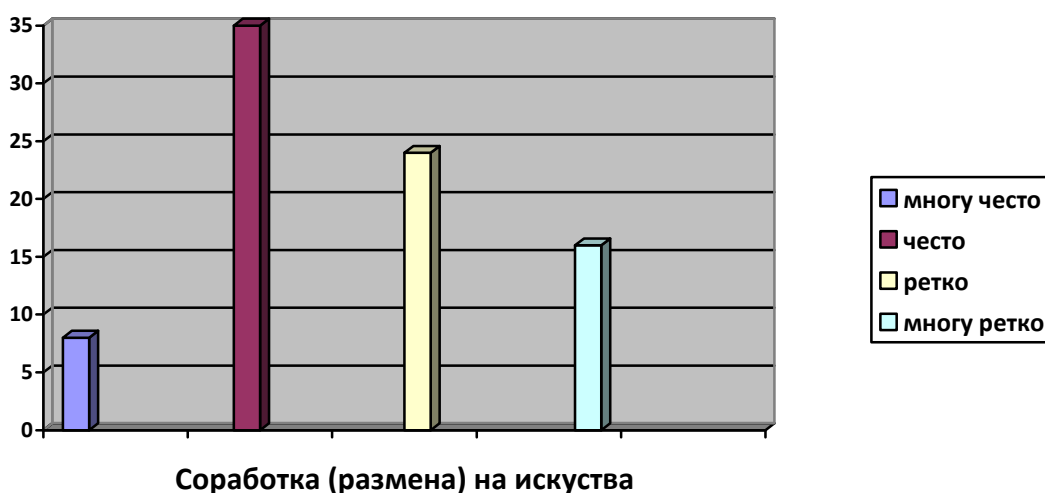
3. Воспитно-образовни стратегии и нивната примена во воспитно-образовната практика на воспитувачите

Следната задача во истражувањето беше да се утврди кои воспитно-образовни стратегии ги применуваат воспитувачите во нивната практика. За таа цел ја поставивме третата хипотеза која гласи: воспитувачите применуваат традиционални стратегии на воспитно-образовната работа.

Табела 3.10. Колку често соработувате (разменуваате искуства) со Ваши колеги од други воспитни установи во нашата држава или странство?

Table 3.10. How often cooperate (exchange experience) with colleagues from other educational institutions in our country or abroad?

Категорија на одговори	Вкупно:	
	f	%
Многу често	8	9,64
Често	35	42,17
Ретко	24	28,91
Многу ретко	16	19,28
Вкупно:	83	100

Соработката помеѓу воспитувачите од други воспитни установи или градови е просечна од причина што 52% одговориле дека комуницираат често и многу често – 42% често, многу често – 10%, а ретко и многу ретко – 48%. 24% одговориле дека соработуваат со колеги од други институции ретко и тоа 29%, а 19% одговориле – многу ретко, што во принцип значи резултат половина – половина и затоа соработката во таков случај се оценува како просечна.

Отстапувањето е ниско и изнесува 0,28.

Табела 3.11. Градинката каде работите ја оценувате како
Table 3.11. Kindergarten where you work how do you evaluate

Категорија на одговори	Вкупно:	
	f	%
Современа	43	51,80
Традиционална	40	48,20
Вкупно:	83	100

Со сосема незначителна разлика, одговорите на воспитувачите се половина – половина во однос на тоа дали спаѓаат во современи – 52%, наспроти оние кои сметаат дека градинките во кои работат се традиционални – 48%.

И отстапување нема, затоа што коефициентот е 0.

Најсоодветни одговори испитаниците дале кај прашањето: што подразбирате под современа детска градинка? каде што одговориле дека современа е онаа градинка која е опремена со најразновидни дидактички средства, компјутер, музички, ликовен кабинет, фискултурна сала, днд и аудио опрема, секаков вид играчки кои соодветствуваат на возраста на децата, занимални опремени со катчиња, соодветни просторни услови и она што е особено важно – едуциран кадар, со соодветно образование и склоп на

комплетна личност во воспитувачот кој најмногу влијае врз развојот на личноста на детето.

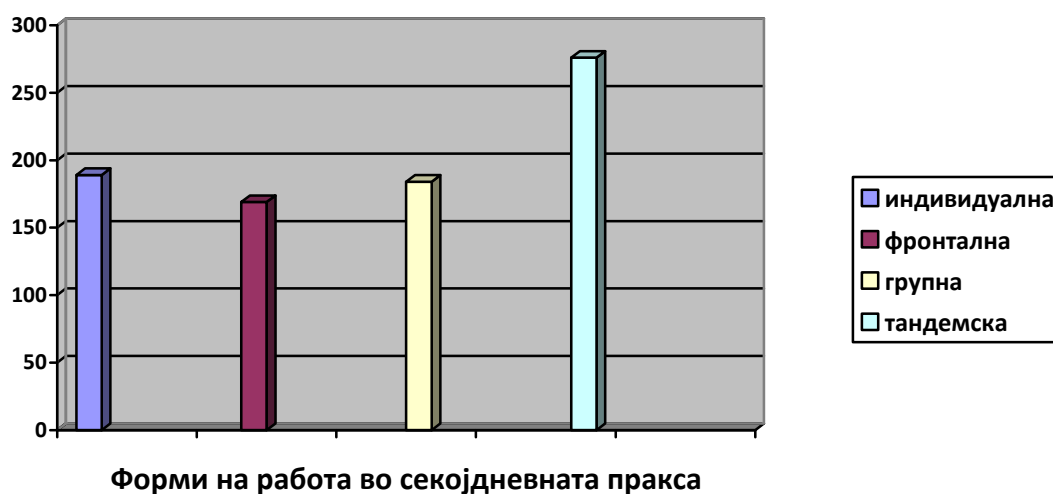
Исто така, секоја градинка за да се нарече современа треба да работи по норматив (соодветен број деца), деца на приближно иста возраст, да работи по пропишана програма и планови за работа, но истата да биде флексибилна, да може да се надополнува или прилагодува на личноста на детето, да дозволува употреба на современи детски содржини по избор на воспитувачот, примена на индивидуалната, тандемската, групната форма на работа наместо фронталниот облик. Накратко, настава и згрижување на детето, каде во центарот на збиднувањата секогаш ќе биде личноста на ДЕТЕТО. Важно е да се каже дека големо значење за современата детска градинка е и менаџерскиот тим на установата.

Современ воспитувач е оној кој е оспособен да работи во современа детска градинка (веќе е образложено која градинка се нарекува современа), да биде со соодветно образование, да се едуцира во тек на сиот работен век (доживотно учење), да е информатички писмен, да ги сака децата, да има позитивни човечки и морални особини, да биде креативен, кооперативен, одговорен, духовит, стратег, авторитативен, да биде другар со децата и да не е суетен, арогантен и нетрпелив со децата. Да биде лик кој децата ќе го имаат како репрезентативен модел на однесување и почитување.

Табела 3.12. Кои форми на работа најчесто ги користите во секојдневната пракса?

Table 3.12. What forms of work you often use in everyday practice?

Категорија на одговори	Вкупно:	
	f	%
Индивидуална	189	23,11
Фронтална	169	20,66
Групна	184	22,49
Тандемска	276	33,74
Вкупно:	818	100

Интересни одговори има на прашањето кои форми ги користат воспитувачите во секојдневната пракса, а уште поинтересно е дека нема отстапувања помеѓу градовите, па затоа коефициентот е 0,10.

Индивидуалната работа ја практикуваат 23%, фронталната – 21%, групната – 22%, тандемската – 34% од испитаниците. Изненадувачки одговори, затоа што во праксата (анализа на практичен час – протокол на час по природа и општество и култура на говор во големите групи) се потврдуваат сосема други факти, но затоа – потоа во делот на заклучокот.

Од увидот на насочената активност по природа и општество беа констатирани состојби кои се очекувани, но кои не кореспондираат со современа настава, туку ги содржат сите елементи на традиционална настава. Темата „Зимата во нашиот крај“ е погодна за примена на сите методи, техники и средства за современа презентација и активно учество на сите дечиња од големата група во обработката на истата.

Воведниот дел започна со читање на содржината од текстот „Чорапите на Медо“, во кој главниот збор го водеше воспитувачката, а децата одговараа на поставени прашања, т.е. беа пасивни. Доминираше фронталниот облик на настава, а подоцна, со ликовен израз, го изразија своетовидување на текстот и предавањата на воспитувачката, односно беше застапен индивидуалниот

облик на работа и секое дете, во согласност со своите можности, способности и перцепција го изрази знаењето и умешноста за цртање на соодветната тема.

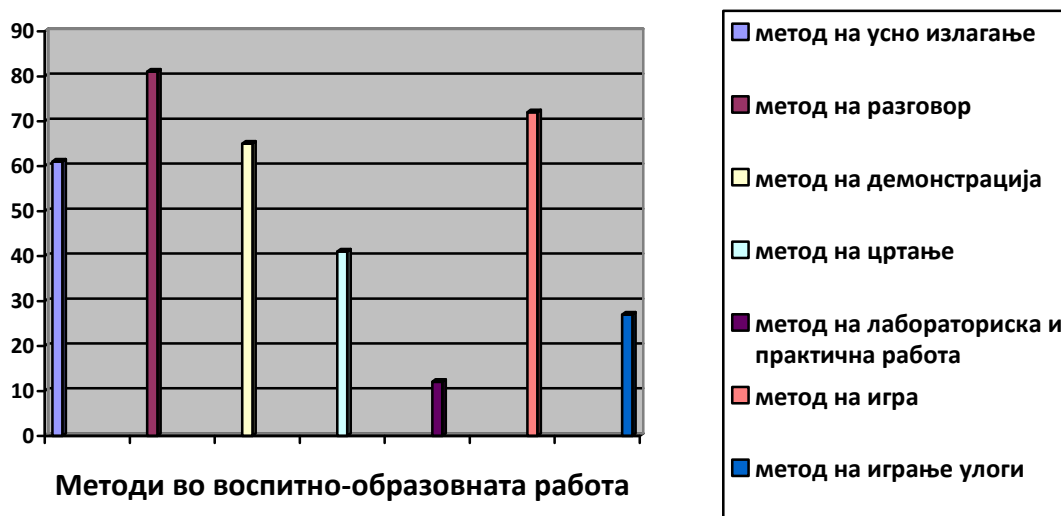
Воспитувачката користеше и метод на демонстрација, покажувајќи им на децата слики, цртежи и апликации со зимски мотиви, шумски животни и плакат направен според содржината на текстот. Она што беше забележително е дека децата требаше да имаат прилика за интерактивност во текот на наставата, требаше низ игра или посета во дворот на градинката пластично да ја доловат зимската атмосфера и да се радуваат на зимските детски игри: мавање со снежни топки, санкање, тркалање во снегот, да го почувствуваат студот и, среќни, да го изразат чувството од доживеаното искуство. Иако, морам да признаам дека децата беа внимателни, заинтересирани за темата и дисциплината беше на завидно ниво. Меѓутоа, очигледно беше и авторитарното однесување на воспитувачката, стереотипниот начин на одржување настава и ставањето на детето во втор план, што никако не е во контекст на современиот начин на настава. Мојот впечаток беше и дека техниките на цртање и боење на дечињата им беа наметнати, што не е препорачливо во секојдневната пракса, затоа што секое дете има различни афинитети и желби. Насочената активност траеше 40 минути, што исто така, сметам дека е долго траење на наставен час за предучилишна возраст или пак дека требаше сета таа активност да биде поделена на два дела, а играта да биде составен дел од неа.

Она што ми остави впечаток–позитивен, секако, беше дисциплината и климата во групата. Социјализацијата на дечињата беше евидентна, а и грижата на воспитувачката и негувателката, одговорни за големата група, исто така.

Табела 3.13. Кои методи доминираат во Вашата воспитно-образовна работа?

Table 3.13. What methods dominate in your educational work

Категорија на одговори	Вкупно:	
	f	%
Метод на усно излагање	61	16,99
Метод на разговор	81	22,56
Метод на демонстрација	65	18,11
Метод на цртање	41	11,42
Метод на лабораториска и практична работа	12	3,34
Метод на игра	72	20,06
Метод на играње улоги	27	7,52
Вкупно:	359	100

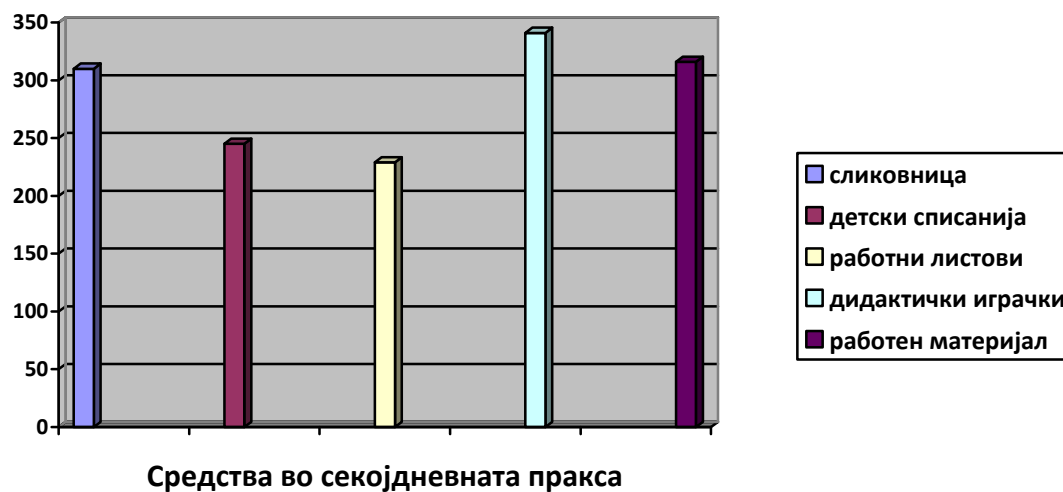
Методот на усно излагање го користат 17% од воспитувачите, Метод на разговор – 23%, Методот на демонстрација – 18%, Методот на цртање – 11%, Методот на лабораториска и практична работа – 3%, Методот на игра – 20%, Методот на играње улоги користат 8% од испитаниците. Според добиените резултати најдоминантен е Методот на разговор, а најмала примена наоѓа Методот на лабораториска и практична работа.

Отстапувањата се високи и коефициентот изнесува 0,85.

Табела 3.14. Кои средства најчесто ги користите во секојдневната практика?

Table 3.14. Which means you use most frequently in everyday practice?

Категорија на одговори	Вкупно:	
	f	%
Сликовница	310	21,51
Детски списанија	245	17,01
Работни листови	229	15,89
Дидактички играчки	341	23,66
Работен материјал	316	21,93
Вкупно:	1441	100

Од средствата кои воспитувачите ги користат во секојдневната практика, процентуалната застапеност е: сликовници – 21%, детски списанија – 17%, работни листови – 16%, дидактички играчки – 24% и работен материјал – 22%.

Отстапувањето е ниско и изнесува 0,16.

Од нагледните средства се задоволни сите, бидејќи стопроцентно одговориле дека имаат касетофони, снабдени се со хамери, наставни паноа, топки за сите детски спортови. Микроскопи немаат, но не се предвидени за нивната возраст. За дидактичките материјали испитаниците се изјасниле дека располагаат со конструктивни играчки, сликовници, работно – логички материјали, кукли, а она што во голем процент недостасува се компјутерите. Нив ги има, обично, во по еден објект – централен, а во другите клонови недостасуваат, и тоа во по една просторија која, всушност, се користи за книговодствени работи, а не за потребите на наставата. И тоа е состојба во сите градови, освен во Штип, каде има по еден компјутер во објект што, секако, не ги задоволува критериумите на современа детска градинка.

Во однос на стручната литература, воспитувачите одговориле дека се опремени, односно, дека имаат на располагање книги со стручна содржина, литературни изданија, стручна литература и, она што е најзачудувачки, одговориле дека има доволно прирачници за воспитувачи, што апсолутно отстапува од реалноста.

Речници нема, а и не се користат во најмала возраст.

Во поглед на просторната опременост, просторните услови, нагледните средства, дидактички материјали, стручни служби и стручната литература, различните објекти, во градовите каде што е извршено истражувањето, различни се и резултатите по евидентниот лист.

Имено, во 96% детските градинки се на пристапни места, само 48% имаат паркинг простор, економски двор 33%, детско игралиште 67% што, всушност, се резултати што не задоволуваат.

Пооптимистичка е состојбата со просторната опременост, затоа што детските градинки имаат посебни простории за децата по возрастна група, имаат заеднички простории (трпезарија, игротека, игралиште, тоалети), кои не можат да се одделат реално од оние кои ги нарекуваме простории за комуникација (некои од нив имаат двојна функција – на пр. трпезарија - музички кабинет), а скоро сите испитаници одговориле дека има доволно стручен кадар, што подоцна ќе се покаже дека не е точно.

Хипотезата дека воспитувачите во секојдневната пракса користат традиционални стратегии, според нивните одговори и добиените статистички податоци од истите, се отфрла. Најмногу од испитаниците одговориле дека во работата ги користат сите форми и тоа со приближно ист процент: тандемска – најмногу, па групна, индивидуална, а најмалку фронтална. Во пракса, тоа не е токму така, ама за тоа, потоа.

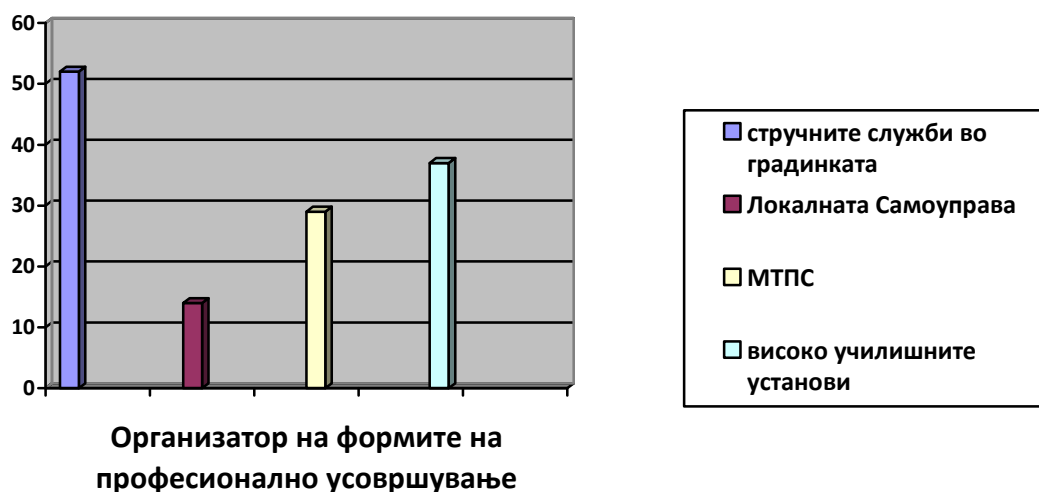
4. Институционалната и вонинституционалната соработка на воспитувачите со стручните служби во институцијата детска градинка

Следната задача во истражувањето беше да се утврди каква е институционалната и вонинституционалната соработка на воспитувачите со стручните служби во институцијата детска градинка. За таа цел ја поставивме последната, четврта хипотеза која гласи: содржините и формите на професионално усовршување на воспитувачите се определени од стручните служби во институционалните и вонинституционалните фактори (МОН, Локалната самоуправа, МТСП, НВО здруженија на граѓани).

Табела 3.15. Според ваше мислење, формите на професионално усовршување треба да бидат организирани од

Table 3.15. In your opinion, form of professional training should be organized by

Категорија на одговори	Вкупно:	
	f	%
Стручните служби во градинката	52	39,39
Локалната Самоуправа	14	10,61
МТСП	29	21,97
Високо училишните установи	37	28,03
Вкупно:	132	100

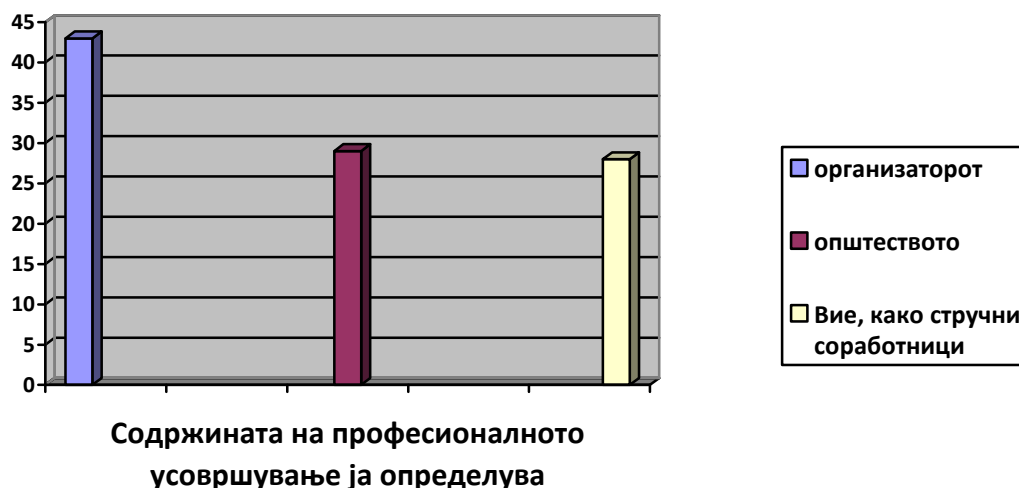
Според мислењето на воспитувачите, формите на професионално усовршување треба да бидат организирани од: стручните служби во установите – 40%, Локалната Самоуправа – 10%, МТПС – 22%, а за високо училишните установи се изјасниле 28%.

Коефициентот изнесува 0, што значи дека отстапувања по ова прашање во градовите каде што е извршено истражувањето – нема.

Табела 3.16. Содржината на професионалното усовршување ја определува

Table 3.16. The content of professional development determines

Категорија на одговори	Вкупно:	
	f	%
Организаторот	44	43,56
Општеството	29	28,71
Вие, како стручни соработници	28	27,73
Вкупно:	101	100

Содржината на професионалното усовршување, пак, според испитаниците, потребно е да ја определува: организаторот – 43%, општеството – 29% и самите воспитувачи, како стручни лица – 28%.

Отстапувањето е ниско, со коефициент од 0,35.

Значи, по одговорот за формите на професионален развој на воспитувачите, испитаниците сметаат дека истите треба да бидат организирани од стручните служби во градинката, МТСП, ЛС, факултетите, а притоа и кога станува збор за содржината на професионалното усовршување даваат слични одговори, од типот – општеството, организаторот, а без притоа да потенцираат дека најважен сегмент од процесот на професионално усовршување е воспитувачот, неговата личност, волјата, амбицијата, можностите и желбата за учење, за знаење, за да се биде подобар, да се дообразуваат, едноставно да сакаат да се едуцираат.

Претпоставката дека формите и содржините на професионално усовршување ги определуваат стручните служби во институцијата и вонинституционално, се потврдува, затоа што најмногу од испитаниците дале ваков одговор и тоа по редослед: стручните служби во градинките, па Локалната Самоуправа, МТСП и МОН, па на крај НВО и здруженијата на граѓани. Она што недостасува во одговорите е дека стручното усовршување најмногу зависи од поединецот и неговата желба и потреба да се надоградува и напредува во сопствената работа.

ЧЕТВРТ ДЕЛ

Заклучни сознанија

Констатацијата дека воспитувачите се недоволно подготвени да одговорат на избраната професија и дека се недоволно едуцирани за истата, се потврди низ ова мое истражување, кое, Ве уверувам, е до крај веродостојно, точно и обработено. Релевантни се резултатите и кореспондираат одговорите едни со други. Морам да признаам дека бев изненадена од поедини одговори, но како и да е, во голема мера се потврдија моите очекувања и претпоставки.

1. Хипотезата дека воспитувачите не користат форми на професионално усовршување се отфрла, бидејќи 41% од воспитувачите се изјасниле дека учествувале на семинари, дел од нив учествувале во работилници, на стручни предавања, а само 4% од нив земале учество на конференции. Иако, најголем процент, 66% од воспитувачите на овие форми на професионално усовршување учествувале како слушатели, а не како активни учесници. Воспитувачите како форма на професионално усовршување највисоко ги оценуваат семинарите, дури 36%, потоа работилниците, стручните предавања, а најниско, 10%, ги оцениле конференциите.

2. Оваа хипотеза е дека воспитувачите не користат ИКТ во својата работа. Процентот на воспитувачи кои не користат компјутери во својата работа е многу голем, дури 65%, а 3% од воспитувачите се изјасниле дека многу ретко го употребуваат компјутерот во својата воспитно-образовна практика, па логична последица од тоа е дека хипотезата се потврдува. Доказ е и дека во детските градинки ретко има компјутери по објектите, а има и места каде воопшто нема. Онаму каде што компјутерот наоѓа примена, кај 35% од воспитувачите, се користи најчесто за обработка на нови воспитно-образовни содржини – 52%. Во однос на нивната способност за работа со компјутер воспитувачите доста искрено одговориле дека се недоволно оспособени за таква работа – 70%.

3. Хипотезата дека воспитувачите во секојдневната пракса користат традиционални стратегии, според нивните одговори и добиените статистички податоци од истите, се отфрла. 52% од воспитувачите се изјасниле дека често

и многу често разменуваат искуства со нивни колеги од други воспитни установи во нашата држава и во странство. Мислењата на воспитувачите во однос на тоа дали работат во градинка која е современа или традиционална не се разликуваат многу, но, сепак, преовладува мислењето дека тие работат во современа градинка – така се изјасниле 52% од воспитувачите. Најмногу од испитаниците одговориле дека во работата ги користат сите форми и тоа со приближно ист процент: тандемска – најмногу – 34%, па групната – 22%, индивидуалната – 23%, а најмалку фронталната – 21%. Во однос на примената на методите во воспитно-образовната практика, методот на усно излагање го користат 17% од воспитувачите, метод на разговор – 23%, метод на демонстрација – 18%, метод на цртање – 11%, метод на лабораториска и практична работа – 3%, метод на игра – 20%, метод на играње улоги користат 8% од испитаниците. Кога станува збор за средствата кои воспитувачите ги користат во воспитно-образовната практика: сликовници, детски списанија, работни листови, дидактички играчки и работен материјал, нивната застапеност е скоро изедначена.

4. Претпоставката дека формите и содржините на професионално усовршување се определени од стручните служби во институционалните и вонинституционалните фактори се потврдува, затоа што најмногу од испитаниците дале ваков одговор и тоа по редослед: стручните служби во установите – 40%, па високо училишните установи – 28%, МТСП и МОН – 22%, па Локалната Самоуправа -10%. Она што недостасува во одговорите е дека стручното усовршување најмногу зависи од поединецот и неговата желба и потреба да се надоградува и напредува во сопствената работа, а тоа се потврдува со одговорот дека содржината на професионалното усовршување треба да ја определува организаторот, за што се изјасниле 43% од воспитувачите, општеството – 29% и воспитувачите како стручни соработници – 28%.

Имено, со оглед на структурата на воспитниот кадар во градинките, во однос на возраста, не ме изненади фактот дека многумина од нив се со Педагошка академија, дека применуваат традиционални форми на работа, имаат авторитарно однесување, дека ја запоставуваат образовната

компонента во однос на згрижувачката, дека не користат современи средства и технологија, не знаат, во голем процент, да користат компјутер и логички на тоа, не го применуваат во секојдневната работа. Исто така, многу ретко учествуваат на било какви организирани или самоиницијативни форми на професионален развој и стојам зад ова тврдење за кое сум директен сведок. Како прво, многу ретко се организираат предавања или било каков вид на професионален развој на воспитниот кадар, па во тој поглед заостануваат детските градинки во споредба со училиштата. Можеби основна причина за ваквиот став на општеството кон воспитните установи, т.е. детските градинки, е фактот дека се има погрешна перцепција и политика, односно не се доживуваат градинките како прв чекор во воспитно-образовниот систем, туку како установи во кои приоритет е згрижувачката дејност, можеби поради тоа што не се обврзувачки, туку се запишуваат децата само по иницијатива, можност или потреба на родителите.

Јас не се согласувам со овој став, затоа што децата во детските градинки имаат насочени активности, прилагодени на возраста и нивните способности, учат основни поими за животот, осознаваат, комуницираат со своите врсници, воспитувачките, негувателките, стручните служби и другиот персонал. Децата во детските градинки растат, се развиваат, учат, се социјализираат и затоа, најоговорно тврдам, тие се првиот и најважен воспитно – образовен сегмент во системот и затоа треба да го добијат од институциите и државата третманот што го заслужуваат. Најпрвин, го заслужуваат децата, бидејќи се од најмала возраст и покрај згрижувачката и воспитна компонента, во градинките се изведува и образовна дејност во форма на насочени, слободни активности, игра, низ шест воспитно – образовни области – јазик, математика, природа и општество, ликовно, музичко и физичко воспитување.

Она што е особено важно, во текот на наставниот дел да се посвети поголемо внимание на индивидуата на детето, кое е во центарот на вниманието, да се користат повеќе методи на работа во кои доаѓа до израз индивидуалноста и креативноста на детето – индивидуална, групна, тандемска, а помалку фронтален облик на настава, да се учи врз основа на сопственото искуство, а не во готова форма. Секако, треба да се користат современи средства во наставата – касетофони, ДВД – плеери, компјутери, музички инструменти, дидактички и нагледни средства, а за тоа е потребно и

да се имаат соодветни просторни услови и опременост на градинките што, пак, директно зависи од политиката на системот и општините под чии ингеренции спаѓаат детските градинки. Односно, потребна е добра финансозна конструкција и поткрепа, но и добар менаџерски тим. Само таквата градинка е современа и препорачлива за дечињата.

Покрај компјутерите, најголем пропуст за поефективна работа и придобивки за децата е недостатокот од стручен кадар – социолог нема никаде, социјален работник само во Штип и тоа лоциран во еден објект, психолог има во Штип и Кочани, а дефектолог – никаде. Единствено педагози има во сите детски градинки, во сите градови, но и тие се лоцирани во по еден објект. Потребите од стручни лица, вработени во градинките, се повеќе од очигледни, па, реално е дека треба да се прави поместување во овој аспект.

Друга констатирана аномалија е дека, многу често, педагогот, психологот или друго стручно лице во овие институции, работи со деца во група наместо со предметот на нивната стручна работа.

Значи, за да се постигне максимумот во создавањето на вистински детски личности потребно е и да се има стручна служба од повеќе профили – педагог, психолог, дефектолог, логопед, социјален работник кои постојано ќе се вклучуваат во активностите и содржините кои децата ги обработуваат, ќе работат со нив и ќе им помагаат секојдневно. Најважен лик и основа во воспитувањето и образувањето на предучилишните деца е, секако – воспитувачот. Неговата личност е клучна за развојот на детето, па затоа, моралните, интелектуалните, креативните, образовните способности на воспитувачот, неговата емоционална интелигенција, карактерни особини и целиот состав на неговата личност остава трајни и неизбришливи траги врз чувствителната и ранлива детска личност, која треба да се изгради постепено во добар ученик, а подоцна во квалитетен, кадарен и добар човек. Воспитувачот треба да биде доволно добар за да биде идеален модел за детето.

Што се однесува до професионалниот развој на воспитувачите, потребно е да се превземаат мерки за да се подобри состојбата, статусот и квалитетот на оваа професија, за што е потребен ангажман на државата, институцијата каде е вработен воспитувачот, а највеќе личен ангажман. Соодветно образование, континуирано надоградување на знаењата, дообразување,

работа со компјутер, употреба на барем уште еден светски јазик, користење стручна литература, размена на искуства со колеги, учества на семинари, предавања, работилници, конференции или други форми на професионален развој, користење Интернет и современи наставни средства, методи, техники и технологија, а главен предуслов да се биде добар воспитувач е вистински да се сакаат децата.

Генерално е дека некои од испитаниците, мои колешки, не одговориле искрено на прашањата, некои и одбија да одговараат, но во глобала, повеќето се потрудиле да го сторат тоа коректно и јас сум им бескрајно благодарна. Ако заедно направивме да бидат лоцирани проблемите во извршувањето на професијата воспитувач, ако помогнавме идните наши колеги да бидат подобри од нас, ако децата бидат пооспособени за училиште и дружење, поодговорни во извршувањето на активностите и прифатени во својата средина, тогаш овој труд ќе има вистинска вредност и примена.

Препорачувам дека за непречено да се одвива процесот на воспитување и образование, потребно е детските градинки да бидат просторно, технички опремени, да се почитуваат нормативите во однос на бројот и возраста на децата, да бидат вклучени воспитувачите во сите професионални обуки заедно со наставниците од училиштата, да се опремаат детските градинки со компјутери, за кои воспитувачите треба да се обучени да ги користат (да се организираат курсеви за компјутери), да се вклучат МТСП и ЛС во организирањето на различни форми на професионално усовршување на воспитниот кадар, да се овозможат меѓусебни средби и размена на искуства на воспитувачите од различни воспитно-образовни установи, да се направат измени во плановите и програмата за работа на предучилишниот кадар и да се вклучат и воспитувачите во нивната изработка, да се почитува оваа професија онака како што заслужува и да се направи достоинствена, затоа што во принцип, да се работи со мали деца е благородна, но неблагодарна работа.

Современите детски градинки бараат компетентен, конструктивен, кооперативен, креативен и современ кадар, кој никогаш докрај нема да биде професионално усовршен, туку доблесен да признае дека сака, може и прави подобро – за себе, за општеството, за основната клетка во него –детето, за иднината.

Преглед на користената литература (REFERENCES)

1. Алабашовска Дамовска, Л. *Раниот детски развој и значењето на стандардите за рано учење и развој кај децата од 0-6 години*. Годишен зборник;
2. Vigotski L.S. (1971): *UCENJE I RAZVOJ U PREDŠKOLSKOM UZRASTU*, Predškolsko dete, Beograd;
3. Vučić, L. (1982): *Aktivno učenje*, Pedagoška enciklopedija, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd;
4. Gavrilovic, A. (1998): *SISTEM DRUŠTVENE BRIGE O DECI U SRBIJI, Razvoj i perspektiva*, Beograd, Službeni glasnik;
5. Gobo, A. (2008): *OBRAZOVANJE UČITELJA/NASTAVNIKA U SKLOPU UPRAVLJANJA LJUDSKIM POTENCIJALIMA U ŠKOLI*. Hrvatski zavod za zapošljavanje, Područna služba Pula;
6. Гогоска, Л. (1994): *Педагогија*, Свезда, Скопје;
7. Gojkov, G. (2003): *DOKIMOLOGIJA*. Viša škola za obrazovanje vaspitaca – Vršac;
8. Гојков, и сар. (2006): *Циљеви – компетенције учитеља и васпитача*, Вршац, Виша школа за образовање васпитача;
9. Dave, R. H. (ed.) (1976): *Foundations of Lifelong Education*. New York: Pergamon Press;
10. Domovic, V. (2003): *Cjeloživotno obrazovanje ucitelja - preduvjet za kvalitetnu školu*, Dijete Škola Obitelj, Zagreb, br. 10-11;
11. Dohmen, G. (1996): *Lifelong Learning: Guidelines for a modern education policy*. Bonn: Federal Ministry of Education, Science, Research and Technology;
12. *Зборник 2002-2005* (2006): Граѓанска асоцијација на учителите во Штип, Штип;
13. *Зборник 2005-2008* (2008): Граѓанска асоцијација на учителите во Штип, Штип;
14. Zgombić, R. (1979): *Odgojno-obrazovni rad s djecom u godini prije polaska u osnovnu školu*, Školska knjiga – Zagreb;
15. Ivic, I. (1997): *AKTIVNO UCENJE*, Beograd, Unicef;

16. Јанковић, П. (1995): *Утицај педагошке праксе на развој пожељних особина будућих учитеља*, у зборнику Стручна пракса студената, Сомбор, Учитељски факултет;
17. Јанковић, П. (1997): *Селекција будућих васпитача предшколских установа*, у зборнику Потребе и могућности високошколског образовања васпитача, Београд;
18. Јанковић, П. (2007): *Претпоставке успешног образовања васпитача*, Зборник Образовање и стручно усавршавање наставника, Сомбор;
19. Каменов, Е. (1988): *Предучилишна педагогија книга прва*, Просветно дело, Скопје;
20. Каменов, Е. (1988): *Предучилишна педагогија книга втора*, Просветно дело, Скопје;
21. Каменов, Е. (1993): *Перспективе образовања васпитача*, Нови Сад;
22. Knežević-Florić, О. (2006): *Interaktivna pedagogija*, Savez pedagoških društava Vojvodine, Novi Sad;
23. Koruga, D. (1996): *DETE I VASPITAC U INTERAKCIJI*, Škola za obrazovanje vaspitaca, Šabac, 1996;
24. Крнета, Љ., Поткоњак, Н., Шмидт, В. и Шимлеша, П. (1969): *Педагогија I*, Матица Хрватска, Загреб;
25. Крнета, Љ., Поткоњак, Н., Шмидт, В. и Шимлеша, П. (1969): *Педагогија II*, Матица Хрватска, Загреб;
26. Крњаја, Ж. (2003): *Професионални развој васпитача*, у Зборнику радова бр. 6/2003, Сремска Митровица, Виша школа за образовање васпитача;
27. Lukic, S. (1980): *ORGANIZACIJA OBRAZOVNE SREDINE I PRIRODA VASPITNIH POSTUPAKA SA STANOVIŠTA UNUTRAŠNJE MOTIVACIJE*, Beograd, Predškolsko dete;
28. Lučić, K. (2007): *ODGOJITELJSKA PROFESIJA U SUVREMENOJ ODGOJNO - OBRAZOVNOJ USTANOVI*, Odgojne znanosti Vol. 9, br. 1. Zagreb;
29. Marinkovic, S. (1987): *NEKI POKUŠAJI TRANSFORMACIJE DECJEG VRTICA U OTVORENI VASPITNI SISTEM IPA*, Beograd, 1995;
30. Марјановић, А. (1971): *Образовање предшколског детета*, Предшколско дете, Белград;

31. Marjanovic, A. (1987): *DECJI VRTIC KAO OTVORENI SISTEM*, Predškolsko dete, Beograd;
32. Markovic, M. i Maksimovic, I. (1996): *Kakav vaspitac treba savremenoj predškolskoj ustanovi*, Viša škola za obrazovanje vaspitaca, Šabac;
33. Marković, Ž. (2002): *Nastavnik je vaspitač*, Kragujevac;
34. Matković, I., Poljak, V. (1989): *Samoobrazovanje*: U: Potkonjak, N. i Šimleša; P. (ur.) (1989), Pedagoška enciklopedija, Beograd: Zavod za izdavanje udžbenika, Zagreb: IRO Školska knjiga, Sarajevo: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Titograd: Republički zavod za unapređivanje vaspitanja i obrazovanja, Novi Sad, Zavod za izdavanje udžbenika;
35. Мијаиловић, Г. (2003): *Савремени проблеми образовања васпитача*, у Зборнику радова бр. 6/2003, Сремска Митровица, Виша школа за образовање васпитача;
36. Миноски, Ј. и Ѓорѓиевска, Г. (1997): *Следење и анализирање на наставата*, Матична библиотека „Искра“, Скопје;
37. Mitić, B. Vojislav, (1999): *Inovacije i nastava*, Novi Sad;
38. Национална програма за развој на образованието во Република Македонија, 2005 – 2015, Министерство за образование и наука на РМ;
39. Нацрт-програма за развој на предучилишното воспитание и образование, Скопје (јуни, 2005);
40. Nenadović, M. (1997): *Novi duh obrazovanja*, Prosveta, Beograd;
41. Nikic, J. (1996): *ULOGA VASPITACA U ADAPTACIJI DETETA U JASLICAMA I ORGANIZOVANJU OBOGACENE STRUKTURISANE SREDINE*. Zbornik Filozofskog fakulteta u Novom Sadu, sveska jedanaesta, Novi Sad;
42. Николоска, М. (1997): *Психолошките особини на идните наставници*, Скопје;
43. *OSNOVE PROGRAMA PREDŠKOLSKOG VASPITANJA I OBRAZOVANJA DECE UZRASTA OD TRI DO SEDAM GODINA* („Prosvetni glasnik“, broj 6/96);
44. Pastuović, N. (2008): *CJELOŽIVOTNO UČENJE I PROMJENE U ŠKOLOVANJU*, Učiteljski fakultet, Sveučilište u Zagrebu;
45. Петров, Н. (1986): *Методика на воспитно образовна работа со децата од предучилишната возраст*, Просветно дело, Скопје;

46. Петров, Н. (1998): *Перманентното образование на воспитувачите и наставничките кадри на прагот на XXI-от век*, „Биангл“ – Битола;
47. Петров, Н. Михајловски, В. (1995): *Креативноста и воспитувањето*, „Биангл“, Битола;
48. Petrovic, M. (2000): *PANORAMA PREDŠKOLSTVA - USAVRŠAVANJE, SUSRETI, SAVETOVANJA*, Kreativni centar;
49. Pešic M. i Arežina O. (1983): *Stil i sadržaj vaspitanja dece od 0 do 3 godine u seoskoj i gradskoj sredini*, ZBORNIK INSTITUTA ZA PEDAGOŠKA ISTRAŽIVANJA, IPI, Beograd;
50. Pešic, M. (1987): *VREDNOVANJE PREDŠKOLSKIH VASPITNIH PROGRAMA*, Zavod za izdavanje udžbenika, Beograd;
51. Pešic M., Markovic M., Maksimovic, I., Zindovic-Vukadinovic, G., Koruga, D. (2000): *Predškolsko vaspitanje i obrazovanje u SR Jugoslaviji*;
52. Пијаже, Ж. (1978): *Интелектуални развој детета*, Завод за издавање учебници и наставни средства, Белград;
53. Поповски, К. (1998): *Успешен наставник – самооценување и оценување*, НИРО „Просветен работни“, Скопје;
54. Rosić, V. (2000): *OBRAZOVANJE UCITELJA I ODGOJITELJA*, Pula;
55. Салџиева, С. и други автори (1984): *Од детството за детството*, Просветен работник, Скопје;
56. Станојловић, Б. (1997): *Потребе и могућности високошколског образовања васпитача*, Београд, Виша школа за образовање васпитача;
57. Стојановић, А. (2006): *Педагошка димензија компетенција учитеља и васпитача*, у монографији Циљеви – компетенције учитеља и васпитача, Вршац, Виша школа за образовање васпитача;
58. Stojakovic, P. (2002): *Psihologija za nastavnike*. Banja Luka;
59. Стотард, Б. (2004): *Образование за животни вештини*. Прирачник за неформално образование, УНИЦЕФ – Скопје;
60. *STRUCNO UPUTSTVO ZA RAD SARADNIKA NA UNAPREDJIVANJU VASPITNO-OBRAZOVNOG RADA U PREDŠKOLSKOJ USTANOVI*, 1996;
61. Suzić, N. (2006): *UVOD U PREDŠKOLSKU PEDAGOGIJU I METODIKU*, XBS, Banja Luka;

62. Ќостарова-Унковска, Л. (1997): Образование за развој – концепт за образование на дваесетипрвиот век, *Списание за применета и детска адолесцентна психологија*;
63. Fulgosi, A. (1987): *Psihologija lichnosti*. Shkolska knjiga - Zagreb;
64. Časopis saveza pegadoških društava Jugoslavije. (1978): *PREDŠKOLSKO DETE*. Broj 4, Beograd;
65. Časopis Caveza pegadoških društava Jugoslavije (1979): *PREDŠKOLSKO DETE*. Broj 4, Beograd;
66. Џорџевич, Ј. и Поткоњак, Н. (1988): *Педагогија*, Научна книга, Белград.
67. Škreblin, T. (1999): *Cjeloživotno učenje – sudbina suvremenog čovjeka*, *Образование одраслих*, 43 (1/4);
68. <http://en.wikipedia.org/wiki/Seminar>;
69. http://wiki.answers.com/Q/Types_of_seminar;
70. <http://www.brainyquote.com/words/co/conference146810.html>;
71. <http://www.amfiteatar.org/content/view/208/78/lang,en/>;
72. <http://www.scribd.com/doc/29754148/Istrazivanje-Stavova-Vaspitaca-o-Informacionoj-Tehnologiji-u-Predskolstvu> ;
<http://scindeks-clanci.nb.rs/data/pdf/0553-4569/2006/0553-45690606341P.pdf>

ПРИЛОЗИ

ЕВИДЕНТЕН ЛИСТ ЗА ДЕТСКА ГРАДИНКА

Просторни услови	Локација	Пристап	Паркинг	Економски двор	Детско игралиште
Просторна опременост	Простории на објектот	Простории за деца по возрасна група	Заеднички простор	Просторија за комуникација	Стручен кадар
Нагледни средства	Касетофони	Хамери	Наставни паноа	Топки за сите спортови	Микроскоп
Дидактички материјал	Конструктивни играчки	Компјутери	Сликовници	Логички работни материјали	ДМИ
Стручни служби	Педагог	Психолог	Дефектолог	Социолог	
Дидактички материјал	Конструктивни играчки	Сликовници	Кукли	Компјутер	ДМИ
Стручна литература	Книги со научна содржина	Литературни изданија	Прирачници за воспитувачи	Речници	период

ПРАШАЛНИК

за воспитувачите од детските градинки

Тема – Професионалниот развој на воспитувачите во современите детски градинки.

Почитувани воспитувачи!

Целта на овој прашалник е да испитаме колку и на кој начин воспитувачите се усовршуваат стручно и како професионално се развиваат во текот на работниот ангажман, затоа што е особено важно воспитувачите да одговорат на предизвиците на современото општество, и аналогно, на современата детска градинка.

Прашалникот е анонимен!

Ве молиме, искрено да одговорите! Вашите искрени одговори ќе дадат свој придонес во истражувањето и ќе бидат основа за унапредување на воспитно-образовната практика во градинката.

Однапред Ви благодариме!

I . ОПШТИ ПОДАТОЦИ

1. Возраст:

а) од 25 – 40 години	б) од 40 - 50 години
в) од 50 – 60 години	г) над 60 години

2. Работно искуство како воспитувач:

а) до 10 години	б) од 10 – 20 години
в) од 20 – 30 години	г) над 30 години

3. Степен на стручна подготовка:

а) ВШС	б) ВСС	в) повеќе од ВСС

а) до 10.000 жители б) од 10.000 – 20.000 жители
в) од 20.000 – 40.000 жители г) над 40.000 жители

1. Под професионален развој подразбирате стекната диплома со Вашето образование?

(заокружете ја буквата пред соодветниот/те одговор/и)

а) семинари
в) работилници

б) стручни предавања
г) конференции

а) слушател б) активен учесник

(заокружете ја цифрата која соодветствува на Вашата оценка, имајќи предвид дека вредноста соодветствува на училишната оценка)

а) семинари 1 2 3 4 5 б) стручни предавања 1 2 3 4 5
в) работилници 1 2 3 4 5 г) конференции 1 2 3 4 5

5. Колку често соработувате (разменуваате искуства) со Ваши колеги од други воспитни установи во нашата држава или странство ?

- а) многу често б) често
в) ретко г) многу ретко .

6. Според Ваше мислење помеѓу семинар и конференција постои разлика:

- а) да б) не в) не знам

7. Доколку одговоривте со да, објаснете во што се состои разликата.

8. Според Ваше мислење, СОВРЕМЕНА ДЕТСКА ГРАДИНКА претставува:

9 . Градинката каде што работите ја оценувате како:

- а) современа , затоа што -----
б) традиционална , затоа што-----

10. Колку често го употребувате компјутерот во Вашата воспитно–образовна практика ?

- а) многу често б) често в) ретко
г) многу ретко д) не го применувам

11 . Компјутерот најчесто го користите :

- а) при планирањето б) водење педагошка евиденција
в) обработка на нови воспитно-образовни содржини г) повторување

12 . Колку себеси се сметате за оспособен за работа со компјутер :

- а) доволно б) недоволно

13. Кои форми на работа најчесто ги користите во секојдневната пракса (означете ги со цифра од 1 – 4, така што цифрата 1 има највисока вредност)

	И н д и в и д у а л н а
	Ф р о н т а л н а
	Г р у п н а
	Т а н д е м с к а

14. Кои методи доминираат во Вашата воспитно–образовна работа?

(заокружете најмногу 4 кои најчесто ги користите)

- а) Метод на усно излагање
- б) Метод на разговор
- в) Метод на демонстрација
- г) Метод цртање
- д) Метод на лабораториска и практична работа
- ѓ) Метод на игра
- е) Метод на играње улоги

15. Кои средства најчесто ги користите во секојдневната практика?

(заокружете ја цифрата која соодветствува на Вашата оценка, имајќи предвид дека вредноста соодветствува на училишната оценка)

- а) сликовница: 1 2 3 4 5
- б) детски списанија: 1 2 3 4 5
- в) работни листови: 1 2 3 4 5
- г) дидактички играчки: 1 2 3 4 5
- д) работен материјал: 1 2 3 4 5

16. Современ воспитувач, според Вас, претставува:

17. Кои форми на професионален развој и перманентно усовршување највеќе сметате дека треба да се користат?

18. Според Ваше мислење, формите на професионално усовршување треба да бидат организирани од:

- а) стручните служби во градинката
- б) Локалната Самоуправа
- в) МТСП
- г) високо училишните установи

19. Содржината на професионалното усовршување ја определува:

а) организаторот б) општеството в) Вие, како стручни соработници

20. Дајте предлози за облиците и начините на професионален развој !

ВИ БЛАГОДАРИМЕ !